

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ชีวิตนักศึกษา กับเจตคติในวิชาชั้นของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมต่าง ๆ ได้รวบรวมเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทอุดมศึกษาในการพัฒนานักศึกษา
2. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักศึกษาระดับบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์
3. คุณลักษณะของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์
4. ประสบการณ์ชีวิตของนักศึกษาระดับบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์
5. เจตคติในวิชาชั้นของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทอุดมศึกษาในการพัฒนานักศึกษา

ภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนานักศึกษา

สถาบันอุดมศึกษา มีบทบาทสำคัญในการสนองต่อนโยบายการพัฒนาประเทศและแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงและประเด็นการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ โดยมีภารกิจที่สำคัญ 4 ประการคือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการบริการทางวิชาการแก่ชุมชน อนึ่งหน้าที่สำคัญประการหลักคือ การมุ่งผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพออกมารับใช้สังคมและประเทศชาติ ดังที่ วิลลมา เพทท์ลิติน ณ อยุธยา (2530) ได้กล่าวถึง การอุดมศึกษาในความหมายสากลไว้ว่า คือ การจัดการศึกษาที่มุ่งจะผลิตคนให้มีวิชาการระดับสูง ให้เป็นคนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ มีความนึกคิดสร้างสรรค์ และมีคุณค่าทางเศรษฐกิจแก่ประเทศชาติ

พจน์ สะเพียรชัย (2537) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการอุดมศึกษาในอนาคตที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิตไว้ว่า อุดมศึกษาจะต้องยึดมั่นในการสร้างกำลังคนที่มีความสมบูรณ์และสมดุลทั้งทางร่างกายจิตใจ และสติปัญญา โดยการให้การศึกษาที่มีคุณภาพและมีความเป็นสากลจะต้องมุ่งเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่เหมาะสมแก่ภาวะการของประเทศและความจำเป็นในการดำรงชีวิตในโลกสมัยใหม่ โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพทางความคิด สุนทรียภาพและ

บุคลิกภาพ ตลอดจนโลกทัศน์สากลควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะความสามารถด้านต่าง ๆ โดยได้กล่าวสรุปถึงคุณลักษณะของบัณฑิตว่า คือผู้ที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพและช่วยเหลือสังคมส่วนรวมได้ มีความรับผิดชอบ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ดี มีความสามารถทางสังคม โดยอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความอิสระเป็นตัวของตัวเอง รู้จักตนเอง เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นนิสัย และเป็นผู้มีรสนิยมที่ดีงาม เป็นที่น่าเชื่อถือและยกย่องของสังคม

การผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษา ก็คือ การพัฒนานิสิตนักศึกษาโดยการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ไปสู่ผู้เรียน ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาเล่าเรียนอยู่ในสถาบันการศึกษานั้น ๆ ดังที่ สำเนาวิ ชจรศิลป์ (2536) ได้ให้ความหมายของการพัฒนานักศึกษาว่า คือ ความพยายามใด ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาที่จะส่งเสริมให้นักศึกษามีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ใน 7 ประการดังนี้

1. วิชาการและอาชีพ คือ การพัฒนาความสนใจและทักษะในการเรียนวิชาชีพให้ได้ผล ต้องสอนให้เป็นคนรักเรียน ใฝ่รู้
2. สติปัญญา คือ มีความคิด เฉลียวฉลาด ใช้วิจารณ์ญาณ ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
3. สังคมและวัฒนธรรม คือ ความสามารถในทางสังคม มีมารยาทในสังคม รู้จักสังคมไทย-ต่างประเทศ
4. อารมณ์ คือ การเข้าใจอารมณ์ของตนเอง และปรับควบคุมอารมณ์ตนเองได้ ต้องเข้าใจว่าตนเองมีสภาพอารมณ์อย่างไร รู้วิธีการพัฒนาอารมณ์ของตน ให้มีอารมณ์สุนทรีย์ที่ทำให้เกิดความสุข
5. เอกลักษณ์ คือ ความเข้าใจในการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง ยอมรับในการเปลี่ยนแปลง ให้สอดคล้องกับวัยและอาชีพ
6. ร่างกาย คือ การพัฒนาเจริญเติบโตด้านร่างกาย
7. คุณธรรม จริยธรรม คือ สภาพความดีงามที่ควรปลูกฝังในสังคมไทย ได้แก่ ความกตัญญูตทเวทิตา ความขยัน ความรับผิดชอบ ความอดทน เสียสละ และจรรยาบรรณในวิชาชีพ

แนวคิดข้างต้นนี้สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนานิสิตนักศึกษาของ Chickering (1993) ที่สรุปไว้ว่าสถาบันอุดมศึกษา ควรจะพัฒนานิสิตนักศึกษาให้เกิดการพัฒนาขึ้นใน 7 ประการคือ

1. การพัฒนาสมรรถนะ (Developing Competence) คือ การพัฒนาความสามารถด้านร่างกาย ทักษะ สติปัญญา และปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รวมทั้งความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองให้มีระดับสูงขึ้น

2. การควบคุมอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม (Managing Emotion) คือการพัฒนาให้มีการปรับอารมณ์ ควบคุมอารมณ์และแสดงอารมณ์ของตนเองออกมาได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ รู้ซึ่งวิธีการที่จะพัฒนาอารมณ์ของตนไปในทางที่เหมาะสม

3. การพัฒนาไปสู่การพึ่งพาตนเอง (Moving Through Autonomy Toward Interdependence) คือ การพัฒนาซึ่งความอิสระของตนเองในการตัดสินใจและกระทำกิจการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ตลอดจนมีความเข้าใจและยอมรับซึ่งความสำคัญของการพึ่งพาตนเอง

4. การพัฒนาสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล (Developing Mature Interpersonal Relationships) คือ การพัฒนาไปสู่การยอมรับและเข้าใจในความแตกต่างของบุคคล และมีความสามารถในการสร้างสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นได้อย่างสนิทสนมคุ้นเคยและคงทนถาวรมากขึ้น

5. การพัฒนาเอกลักษณ์เฉพาะตน (Establishing Identity) คือ การพัฒนาลักษณะท่าทางและบุคลิกภาพ การวางตนที่เหมาะสมกับเพศ และเรียนรู้เรื่องเพศได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึกในเรื่องสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมนั้น ๆ มีอัตมโนทัศน์ของตนเองในการที่จะแสดงบทบาทและดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกในการสนองตอบต่อค่านิยมที่ตั้งาม มีบุคลิกภาพ ที่มั่นคงและยอมรับในคุณค่าของตนเอง

6. การพัฒนาเป้าหมายในชีวิต (Developing Purpose) คือ การพัฒนาซึ่งการมีจุดมุ่งหมายในการประกอบอาชีพ มีความสนใจและให้ความสำคัญทุ่มเทกับกิจกรรมด้านอาชีพมากขึ้น และมีความยึดมั่นผูกพันต่อบุคคลและองค์กรในอาชีพนั้น ๆ

7. การพัฒนาบูรณาการแห่งตน (Developing Integrity) คือ การพัฒนาซึ่งความคิด ความเชื่อในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ แสดงออกซึ่งการเคารพในสิทธิและความแตกต่างของบุคคล มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับค่านิยมในสังคม

ทั้งนี้ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนานิสิต-นักศึกษานั้นควรมีแนวทางและจุดหมายในการพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาเอกัตบุคคล คือ มีหน้าที่พัฒนานักศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง พอใจและภูมิใจในความเป็นมนุษย์ของตน ทำให้มีลักษณะน่าชื่นชม น่าคบ เป็นที่ต้องการของสังคม การพัฒนาเอกัตบุคคลนี้มุ่งพัฒนาใน 4 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านทัศนคติ ด้านจริยธรรม และด้านบุคลิกภาพ

2. การพัฒนามนุษย์เพื่อครอบครัว คือ การเตรียมนักศึกษาให้มีความพร้อมใน

ด้านครอบครัว ทำให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาสามารถหาคู่ครองที่เหมาะสมได้ ประสบความสำเร็จในการครองชีวิตคู่ พร้อมทั้งจะเป็นพ่อแม่ที่ดี โดยสามารถที่จะช่วยผลิตพลเมืองที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพได้

3. การพัฒนามนุษย์เพื่อวิชาชีพ คือ การเตรียมนักศึกษาให้พร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพตามที่ตนเองถนัดหรือสนใจ ในด้านนี้สถาบันไม่เพียงแต่ให้ความรู้ทางวิชาชีพเท่านั้น แต่จะต้องเตรียมข้อมูล แนวโน้มเกี่ยวกับอาชีพ แนะนำให้นักศึกษารู้จักคิดและรู้จักแยกแยะประเภทของงานและความสนใจ เพื่อรู้แนวทางในการที่จะเตรียมความพร้อมและประสบการณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของแหล่งงาน

4. การพัฒนามนุษย์เพื่อสังคม เนื่องจากนักศึกษาจำเป็นต้องอยู่ในกลุ่มคนทั้งในด้านชีวิตประจำวันและการงาน การพัฒนานักศึกษาให้สามารถที่จะดำรงและดำรงสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นสถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดสิ่งแวดล้อม กิจกรรม หลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

4.1 ให้นักศึกษาระท้อน ในความสำคัญของการอยู่ร่วมกับกลุ่ม

4.2 ให้นักศึกษาระท้อน ในบทบาทของการรู้จักคุณค่าของสิ่งที่บรรพบุรุษสร้างสรรค์ไว้ในด้านของศิลปะ วัฒนธรรม วรรณคดี ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

4.3 การพัฒนาทักษะทางสังคม คือ การพัฒนาในเรื่องของมารยาทในสังคม การพูดในสังคม การแสดงออก ตลอดจนการประพฤติปฏิบัติตนในสังคม

4.4 การพัฒนาความมีสิทธิเสรีภาพในขอบเขตคือ การพัฒนานักศึกษาให้รู้จักสิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย และความรับผิดชอบของตนเองต่อผู้อื่น

4.5 การพัฒนานักศึกษาในการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน

จากแนวคิดต่างๆ ข้างต้น จะเห็นได้ว่าภารกิจที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษานั้นจะต้องทำให้เกิดการพัฒนานิสิตนักศึกษา เพื่อนำไปสู่ความเป็นบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่ต้องการของสังคมและประเทศชาติใน 4 ด้านใหญ่ ๆ คือ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านเจตคติ 4) ด้านคุณธรรม จริยธรรม หรืออาจกล่าวได้ว่าในความเป็นเอกลักษณ์คณาจารย์ของนักศึกษานั้น นักศึกษาจะต้องได้รับการพัฒนาทั้งในด้านของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาพร้อม ๆ กันไปกับด้านวิชาการและอาชีพ

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษา

ได้มีผู้ให้ทัศนะไว้ต่าง ๆ กันว่าการที่จะพัฒนานักศึกษาไปสู่ความเป็นบัณฑิตหรือผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพจะสมบูรณ์ตามที่ต้องการได้นั้น จำเป็นที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องคำนึงปัจจัยต่าง ๆ ที่

เอื้ออำนวยต่อการพัฒนานักศึกษา ดังต่อไปนี้

ลำเนาวิ ชจรศิลป์ (2536) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนานักศึกษาไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านบริหาร ได้แก่ ปรัชญาของสถาบัน นโยบาย การดำเนินงานของสถาบัน ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่ส่งเสริมต่อการพัฒนา
2. ปัจจัยด้านวิชาการ ได้แก่ หลักสูตรที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดปัญญา เข้าใจชีวิต เข้าใจวิถีการดำรงชีวิต มีวิธีการสอนให้ค้นหาความรู้ การคิด วิเคราะห์ วิวิจารณ์ และมีการเรียนรู้ตลอดเวลา (Life Long Learning)
3. ปัจจัยด้านกิจการนักศึกษา ได้แก่ การจัดการเพื่อช่วยแก้ปัญหาและช่วยให้มีความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียน การจัดกิจกรรมและบริการที่มีคุณภาพเพื่อช่วยพัฒนานักศึกษาในด้านต่าง ๆ
4. ปัจจัยด้านบุคลากร ได้แก่ จำนวน คุณภาพ ขวัญกำลังใจ ในการทำงานของบุคลากร โดยเฉพาะคณาจารย์และนักแนะแนว ซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนานักศึกษาโดยตรง
5. ปัจจัยด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อม ได้แก่ งบประมาณและขนาดของสถาบัน บริเวณ อาคาร และบรรยากาศ ที่เพียงพอ สะอาด สวยงาม เอื้อต่อการพัฒนานักศึกษา
6. ปัจจัยด้านตัวนักศึกษา ได้แก่ สติปัญญา ทศนคติ อุดมการณ์ บุคลิกภาพและภูมิหลังที่แตกต่างกันของนักศึกษา ทำให้มีความยากง่ายในการพัฒนาต่างกัน
7. ปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน ได้แก่ กลุ่มเพื่อนนักศึกษา และปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา

อรพรรณ ลือบุญวัชชัย (2537) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของไทยว่าขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของอาจารย์เป็นสำคัญ นั่นคือ

1. ความรู้ ความสามารถในการสอน และวิธีการสอน
2. บุคลิกภาพของอาจารย์
3. เจตคติ คุณธรรมและจรรยาบรรณ
4. ความรักและศรัทธาในวิชาชั้น
5. ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา
6. กิจกรรมพิเศษของอาจารย์และสถาบัน

ส่วน Chickering (1993) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนานักศึกษาไว้ 8 ประการ คือ

1. นโยบายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนของสถาบันการศึกษา (Clear and Consistent Institutional Objectives) จะทำให้การทำงานของอาจารย์และฝ่ายต่าง ๆ มีความคล่องตัว มีจุดหมาย และทำให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจในเหตุผลของสิ่งต่าง ๆ ที่ทางวิทยาลัยจัดขึ้น มีการใช้เวลา และพลังงานเพื่อการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม
2. ขนาดของสถาบัน (Institutional Size) ควรมีจำนวนนักศึกษาน้อยกว่าที่เหมาะสมกับขนาดและบริการของวิทยาลัย สถาบันที่มีจำนวนนักศึกษามากเกินไป จะทำให้การพัฒนาสมรรถนะ การพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การพัฒนาเอกลักษณ์ และการบูรณาการแห่งตน ลดน้อยลงไป
3. สัมพันธภาพของนักศึกษากับอาจารย์ (Student-Faculty Relationships) ที่มีบ่อยครั้งอย่างเป็นกันเอง และเกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ นอกห้องเรียน จะช่วยให้นักศึกษาเกิดการพัฒนสมรรถนะในด้านสติปัญญา และความรู้สึกเชื่อมั่นในสมรรถนะของตนเอง เป็นตัวของตนเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีเป้าหมายในตนเอง และเกิดการบูรณาการแห่งตนได้
4. หลักสูตร (Curriculum) ที่ดีสามารถจะผลักดันการศึกษาไปสู่จุดหมายได้ นั้นจะต้องส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะด้านสติปัญญา และสมรรถนะด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พัฒนาความรู้สึกเชื่อมั่นในสมรรถนะของตน การพัฒนาเอกลักษณ์ เป้าหมาย และการบูรณาการแห่งตนของนักศึกษานั้นคือ จะต้องมีการกำหนดในเรื่องการทำกิจกรรมนักศึกษาให้ชัดเจน
5. การสอน (Teaching) ที่เน้นให้ผู้เรียน ได้มีส่วนร่วมในการสนองตอบกับผู้สอน การให้เวลาทำงาน และให้กำลังใจความหวัง การยอมรับในความสามารถของการรับรู้และสติปัญญาของผู้เรียนจะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและครูผู้สอนและทำให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างนักศึกษา จะนำมาซึ่งคุณภาพของนักศึกษาอันได้แก่ สมรรถนะในด้านสติปัญญาและสัมพันธภาพกับบุคคล การรู้สึกเชื่อมั่นในสมรรถนะแห่งตน มีวิสัยภาวะ เป็นตัวของตนเอง พัฒนาเป็นเอกลักษณ์และเป้าหมายของตนเอง
6. มิตรภาพและชุมชนของนักศึกษา (Friendships and Student Communities) ที่ได้รับการส่งเสริมให้เกิดมิตรภาพที่ดีระหว่างกัน และร่วมมือกันในชุมชนนั้นจะนำมาซึ่งความหมายของคำว่า วัฒนธรรมในชุมชนนั้น ๆ เพราะนักศึกษาจะมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเจตคติร่วมกัน มีผลทำให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะ การควบคุมอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลต่าง ๆ การพึ่งพาตนเอง มีเอกลักษณ์เฉพาะตน มีเป้าหมายในชีวิตและเกิดการบูรณาการแห่งตนได้ในที่สุด
7. กิจกรรมการพัฒนานักศึกษาและบริการ (Student Development

Programs and Services) ที่มีรูปแบบนโยบายชัดเจน เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานและการบริหาร

8. การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการศึกษามุ่งสร้างสรรค์ (Creating Educationally Powerful Environments) จะช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และมีความคิดในทางสร้างสรรค์ นำไปสู่การพัฒนาตนเองในที่สุด ซึ่งการจัดสิ่งแวดล้อมนี้จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของวัฒนธรรมภายในสถาบันนั้น และควรมีคุณภาพใน 8 ประการ ดังนี้ 1) มีความชัดเจนตามค่านิยม นโยบาย และวิสัยทัศน์ 2) มีจุดเน้นในด้านจริยธรรม 3) มีการจัดบุคคลเป็นแหล่งข้อมูลแรกสำหรับพวกเขาเอง 4) มีการเรียนรู้จากบุคคลที่พวกเขาสัมผัส 5) มีการเน้นที่การเป็นตัวของตัวเองและความเป็นองค์กรของนักศึกษา 6) มีการบอกวิธีปฏิบัติ 7) มีการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน 8) มีการพัฒนาสร้างเสริมวิชาชีพ

Astin (1983) ได้กล่าวว่า พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาที่เข้ามาอยู่ในวิทยาลัย เป็นผลเนื่องมาจากนักศึกษาได้มีประสบการณ์เป็นที่พึงพอใจกับปัจจัยต่าง ๆ ในวิทยาลัย ดังต่อไปนี้คือ

1. ความมีชื่อเสียงของวิทยาลัย
2. สิ่งแวดล้อมที่สร้างสรรค์สติปัญญา
3. สัมพันธภาพของนักศึกษาและอาจารย์
4. มิตรภาพระหว่างนักศึกษาด้วยกัน
5. การสอนในห้องเรียน
6. กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางวิทยาลัยจัดให้
7. การบริหารงานของวิทยาลัย

จากแนวคิดข้างต้น จะเห็นได้ว่า นอกจากที่สถาบันการศึกษาจะมุ่งเน้นในด้านของการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรแล้ว สถาบันการศึกษายังจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบและปัจจัยต่าง ๆ อันจะเอื้อต่อการพัฒนานักศึกษาสู่ความเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญาอีกด้วย ที่สำคัญก็คือ สถาบันการศึกษาจะจัดสรรอย่างไร ที่จะทำให้นักศึกษามีความรู้รู้สึกพึงพอใจ และมีประสบการณ์ขณะอยู่ในสถาบันการศึกษานั้น ๆ เป็นไปในทิศทางบวก ทั้งนี้เพราะพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงนักศึกษาในเบื้องต้นนั้น จะเริ่มมาจากความคิด ความรู้สึก หรือมีเจตคติต่อสิ่งต่าง ๆ ก่อน แล้วจึงแปรเปลี่ยนไปสู่การแสดงออกซึ่งพฤติกรรม นั่นคือถ้าประสบการณ์ใดก่อให้เกิดความพึงพอใจ เกิดประโยชน์ต่อตน ก็จะมีเจตคติที่ดีต่อประสบการณ์นั้น จนสามารถกำหนดและแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่ดี ในที่สุด

(วารินทร์ สายโอบเอื้อ และคณะ, 2522) จึงกล่าวได้ว่า ประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับขณะ อยู่ในสถาบัน การศึกษา มีส่วนสำคัญในการพัฒนานักศึกษาไปสู่บัณฑิตที่มีคุณภาพ

เมื่อได้วิเคราะห์แนวคิดในการพัฒนานักศึกษาและปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษา ของ วัลลภา เทพหัสติน ณ ออยุธยา (2530) ลำเนาวัลย์ ชจรศิลป์ (2536) อรรถพรณ ลีอนุวัชชัย (2537) Astin (1983) และ Chickering (1993) ได้ให้แนวคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ทำให้ให้นักศึกษามีการพัฒนาศักยภาพเพิ่มมากขึ้นคือประสบการณ์เกี่ยวกับ

1. ลัมพันธ์ภาพของนักศึกษากับอาจารย์
2. ลัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษาด้วยกัน
3. กิจกรรมของนักศึกษา
4. สิ่งแวดล้อมภายในสถาบัน
5. งานบริการของสถาบันการศึกษา
6. การเรียนการสอน
7. การบริหารงานของสถาบันการศึกษา

โดย วัลลภา เทพหัสติน ณ ออยุธยา (2530) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงด้านกิจกรรมของนักศึกษาว่า สิ่งที่สถาบันการศึกษาน่าจะจัดประสบการณ์ให้มีความรู้ไปกับประสบการณ์ด้านกิจกรรมก็คือ งานทางด้านวินัย ทั้งนี้เพื่อพัฒนาการเคารพต่อกฎเกณฑ์ เคารพในระเบียบของสังคม สามารถเป็นผู้ตามที่ดี สามารถเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อสังคมส่วนรวม สร้างระเบียบวินัยของสังคมที่ดี ไม่ประพฤติดนเกะกะระรานเสรีภาพของผู้อื่น

สรุปได้ว่า ประสบการณ์ที่นักศึกษานายบาลได้รับขณะอยู่สถาบันการศึกษาก่อให้เกิดการเรียนรู้และนำไปสู่พัฒนาการที่ดีได้ ที่สำคัญคือก่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน และการดำรงตนอยู่ในสังคม และเมื่อพิจารณาประสบการณ์ตามแนวคิดของนักการศึกษาข้างต้นผนวกกับการศึกษาถึงลักษณะการดำเนินชีวิตของนักศึกษานายบาลตลอดจนการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงสามารถที่จะประมวลประสบการณ์ ของนักศึกษานายบาลที่เอื้อต่อการพัฒนาเจตคติในวิชาชีพออกเป็น 6 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยรวมเรียกว่า ประสบการณ์ชีวิตนักศึกษา ได้แก่

1. ประสบการณ์ชีวิตนักศึกษาด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
2. ประสบการณ์ชีวิตนักศึกษาด้านกฎระเบียบวินัย
3. ประสบการณ์ชีวิตนักศึกษาด้านส่งเสริมวิชาการ
4. ประสบการณ์ชีวิตนักศึกษาด้านกิจกรรมนักศึกษา
5. ประสบการณ์ชีวิตนักศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
6. ประสบการณ์ชีวิตนักศึกษาด้านบริการและสวัสดิการ

2. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์

การจัดการศึกษาพยาบาลในปัจจุบัน อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานหลายแห่งทั้งภาครัฐและเอกชน ถึงแม้ว่านโยบายการบริหารองค์การของแต่ละสังกัดจะแตกต่างกันไป แต่สถาบันการศึกษาวิชาชีพพยาบาลทุกแห่ง ต่างก็พยายามที่จะพัฒนาการศึกษาวิชาชีพพยาบาล เพื่อผลิตบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ ให้มีปริมาณ และคุณภาพ ให้สอดคล้องตามความต้องการใช้ของประเทศชาติและประชาชนที่กำลังอยู่ในช่วงขาดแคลนอัตราากำลังพยาบาลวิชาชีพ ทั้งนี้จะเห็นได้จากการที่ทบวงมหาวิทยาลัยได้ประสานงานกับสถาบันการศึกษาพยาบาล ทั้งในส่วนราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกับสภาการพยาบาลซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพ ในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาพยาบาลขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการผลิตและพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ และพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาพยาบาลทุกสังกัดทั่วประเทศ ซึ่งวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการศึกษาพยาบาลระยะที่ 7 กล่าวไว้ดังนี้ (ศิริรัตน์ จันทรแสงรัตน์, 2538)

1. ผลิตพยาบาลที่มีคุณภาพเพียงพอ ทั้งในด้านวิชาการ สังคม คุณธรรม และความเป็นผู้นำ ให้มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการของสังคม โดยเน้นการเพิ่มการผลิตพยาบาลระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา
2. พัฒนาสถาบันการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์ ทั้งของรัฐและเอกชนให้สามารถปฏิบัติงานตามภารกิจหลักได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเป็นสากลทั้งในด้านการผลิตพยาบาล การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
3. พัฒนาคุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพ มีการกระจายโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งมีการประสานสัมพันธ์กันระหว่างภาครัฐและเอกชนทั้งในและต่างประเทศ

จากวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาพยาบาลศาสตร์ในปัจจุบัน มีแนวทางและภารกิจไปในทิศทางเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ นั่นคือมุ่งเน้นในภารกิจหลัก 4 ประการคือ การผลิตบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การมุ่งผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพออกมาให้บริการแก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง ซึ่งสถาบันการศึกษาพยาบาลในปัจจุบันนั้นพอจะแบ่งแยกได้ใน 6 สังกัด ตามลักษณะการบริหารงานและนโยบายที่คล้ายคลึงกันดังนี้

1. สถาบันการศึกษาพยาบาลในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้แก่ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์รามธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล เหล่านี้ มีนโยบายที่จะผลิตบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ เพื่อสนองความต้องการของสังคม และยกระดับมาตรฐานวิชาชีพการพยาบาล รวมทั้งผลิตผู้ชำนาญเฉพาะทาง ผู้สำเร็จการศึกษามีทั้งผู้ที่ได้รับและไม่ได้รับทุนอุดหนุน มีและไม่มีข้อผูกพันในการทำงานภายหลังสำเร็จการศึกษา โดยผู้ที่ได้รับทุนอุดหนุนจะมีอิสระในการเลือกประกอบอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา

2. สถาบันการศึกษาพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ วิทยาลัยพยาบาลที่ดำเนินการผลิตพยาบาลวิชาชีพหลักสูตร 4 ปี มีจำนวน 24 แห่งที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ คือ

1) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ	2) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นุทธชินราช
3) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา	4) วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้าฯ จันทบุรี
5) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สวรรค์ประชารักษ์	6) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ลงขลา
7) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์	8) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี
9) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นราธิวาส	10) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ลำปาง
11) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี	12) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์
13) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ศรีมหาสารคาม	14) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี
15) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี	16) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์
17) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี	18) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท
19) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท	20) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
21) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช	22) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ตรัง
23) วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้าฯ เพชรบุรี	24) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ศรีธัญญา

ทั้งนี้ เพื่อสนองนโยบายการผลิตบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ให้เพียงพอ และสนองความต้องการด้านการขยายบริการด้านการรักษาพยาบาลไปในส่วนภูมิภาค ตามนโยบายด้านสาธารณสุขของประเทศ โดยการให้ทุนการศึกษาแก่บุคคลในท้องถิ่นให้เข้าเรียน เมื่อเรียนจบก็กลับไปปฏิบัติงานในภูมิลำเนาเดิม

3. สถาบันการศึกษาพยาบาลในสังกัดกระทรวงกลาโหมและมหาดไทย ได้แก่ สถาบันการศึกษาพยาบาลของกองทัพต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงกลาโหม (วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ และวิทยาลัยกองทัพเรือ) และสถาบันการศึกษาในสังกัดกรมตำรวจ

กระทรวงมหาดไทย (วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ) เหล่านี้จะมีนโยบายในการผลิตบัณฑิตพยาบาลเพื่อใช้ในสถานบริการด้านสุขภาพในหน่วยงานเฉพาะแห่งนั้น ๆ ของตน และนอกจากต้องการให้บัณฑิตพยาบาลมีความรู้ความสามารถทางวิชาการพยาบาลแล้ว ยังมีนโยบายที่จะให้บัณฑิตพยาบาลศาสตร์เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องกฎ ระเบียบ วินัย เป็นอย่างดีอีกด้วย

4. สถาบันการศึกษายาบาลในสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ วิทยาลัยพยาบาล เกื้อการุณย์ มีนโยบายในการผลิตบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ เพื่อใช้ในหน่วยงานของตนเช่นกัน โดยเน้นให้การ ให่การปฏิบัติงานพยาบาลในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีอิสระในการบริหารด้านปริมาณ การผลิต โดยจะมีทุนอุดหนุนและข้อผูกพันในระยะ เวลาการทำงานหลังสำเร็จการศึกษา

5. สถาบันการศึกษายาบาลในสังกัดเอกชน ได้แก่ คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัย รังสิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัย คริสเตียน วิทยาลัยพยาบาลเซนต์หลุยส์ คณะพยาบาลศาสตร์วิทยาลัยมิชชัน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ และคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ เหล่านี้มีนโยบาย ที่จะผลิตบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ เพื่อให้ปฏิบัติงานในสถานบริการด้านสุขภาพที่กำเนิดมาจากองค์กร ทางศาสนา มูลนิธิ หรือสถานธุรกิจบริการด้านสุขภาพที่เป็นเจ้าของ หรือเกี่ยวข้องกับสถาบันการ ศึกษาพยาบาลนั้น ๆ โดยมีทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้ดูแลด้านมาตรฐานการศึกษาให้ ถึงแม้ว่านโยบาย การใช้บัณฑิตพยาบาลศาสตร์จะแตกต่างกัน แต่ในหลักสูตรพบว่าทุกแห่งจะมีมาตรฐานเดียวกัน แต่อาจจะมีสิ่งที่ต่างกัน ในรายละเอียดย่อยบ้าง แต่ยังคงว่ามีทิศทางไปในทางเดียวกัน ทั้งนี้เพราะ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษาสาขายาบาลศาสตร์ จากทบวงมหา วิทยาลัย เพื่อพิจารณาหลักสูตรทุก ๆ สถาบัน และมีการพิจารณารับรองสถาบัน โดยสภาการ พยาบาลอีกครั้ง (นันทนา หน้าฝน, 2536)

6. สถาบันการศึกษายาบาลในสภากาชาดไทย ได้แก่วิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย ที่มีนโยบายในการผลิตบัณฑิตพยาบาลศาสตร์เพื่อใช้ในหน่วยงานเฉพาะของตน มีเป้าหมายที่เน้น การปฏิบัติงานพยาบาลไปในด้านการสาธารณสุข มีอิสระในการบริหารด้านปริมาณการผลิต โดย จะมีทุนอุดหนุนและข้อผูกพันในระยะ เวลาการทำงานหลังสำเร็จการศึกษา

เมื่อพิจารณาถึงปรัชญาและวัตถุประสงค์ของสถาบันการพยาบาลเหล่านี้ พบว่าได้มีการ กำหนดปรัชญา วัตถุประสงค์ จะต่างกันไปตามนโยบายของหน่วยงาน แต่ในส่วนของเป้าหมาย ทางการเรียนการสอนและคุณลักษณะของบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ที่ต้องการนั้น ล้วนใหญ่มีความคล้าย

คลังกัน โดยเน้นความต้องการให้บัณฑิตเกิดการพัฒนาด้านใหญ่ ๆ 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ นั่นคือต้องการให้บัณฑิตมีความรู้ความสามารถและมีทักษะในการบริการพยาบาลที่มีคุณภาพแก่บุคคล ครอบครัวและสังคม โดยจะครอบคลุมในเป้าหมาย 4 ประการคือ การป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสมรรถภาพ และยังเน้นให้บัณฑิตเป็นผู้เฝ้าพร้อมไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเป็นผู้นำ มีวินัยในตนเอง รู้จักตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นผู้ใฝ่รู้ในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ยึดมั่นในจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ ตลอดจนมีการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ มีความสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม (วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์, 2536; วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก, 2528; วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ; 2538; มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2538 ; คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 2537 ; กระทรวงสาธารณสุข, 2537 ; มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527)

ส่วนในด้านของการจัดการเรียนการสอนของทุกสถาบันการศึกษายาบาลศาสตร์ จะดำเนินการคล้ายคลึงกันอันแตกต่างไปจากการศึกษาในระดับอุดมศึกษาสาขาวิชาอื่นนั่นคือ จะมีการเรียนการสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในสภาพการณ์ที่เป็นจริง เกี่ยวกับภาวะสุขภาพของมนุษย์ที่เป็นกระบวนการแก้ปัญหา เพื่อช่วยให้มีความรู้อย่างกว้างขวางทั้งด้านวิทยาศาสตร์และสังคม นักศึกษายาบาลจึงต้องมีการเรียนการสอนโดยการขึ้นปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยหรือในชุมชนต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ ซึ่งบางครั้งต้องจัดให้ขึ้นฝึกปฏิบัติงานในเวลาว่างคืน หรือในช่วงวันหยุด เพื่อให้ศึกษายาบาลได้รับประสบการณ์จริงในการเป็นพยาบาลวิชาชีพที่สมบูรณ์ เหล่านี้จึงทำให้การจัดการศึกษายาบาลส่วนใหญ่ มีการดำเนินงานในเรื่องของหอพักนักศึกษาและงานปกครองดูแลและพัฒนานักศึกษา เข้ามาเกี่ยวข้องควบคู่ไปกับงานด้านการเรียนการสอนเหล่านี้ จึงนับว่าเป็นปัจจัยเอื้อที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนานักศึกษายาบาลสู่ความเป็นบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ที่สมบูรณ์ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดการศึกษายาบาลของไทยปัจจุบันมีหลักสูตรการศึกษาที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน นโยบาย ปรัชญา และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแม้จะแตกต่างกันไปบ้าง แต่ก็มี การดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนที่คล้ายคลึงกัน มีภาพรวมในด้านคุณลักษณะของบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ไปในแนวเดียวกัน นั่นคือ ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ เพื่อการประกอบวิชาชีพพยาบาลโดยเฉพาะ พร้อมๆกับคุณลักษณะในความเป็นพลเมืองดีของสังคม และความเป็นบัณฑิตที่สังคมต้องการ

3. คุณลักษณะของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์

ได้มีผู้กล่าวถึงคุณลักษณะของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ หรือ คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพไว้มากมาย แต่จากการศึกษาพอที่จะประมวล ได้ดังต่อไปนี้

ผลการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 1 ของประเทศไทย สรุปว่า บัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพนั้นควรมีคุณลักษณะพื้นฐาน 4 ด้านคือ (สุธีรา อายุวัฒน์, 2531)

1. ด้านความรู้ความสามารถในการประกอบวิชาชีพ เพื่อให้ครอบคลุมการพยาบาลทั้ง 4 มิติ ได้แก่ การรักษาพยาบาล การป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ และการฟื้นฟูสภาพบุคคล
2. ด้านความเป็นผู้นำและความสามารถทางสังคม ได้แก่ กล้าแสดงออก เป็นหัวหน้างานที่ดี ช่วยเหลืองานผู้อื่น มีความรู้ทั่วไป มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น
3. ด้านความรักในวิชาชีพ บัณฑิตที่ดีควรเป็นนักวิชาการ ชอบศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม มีอุดมคติในการทำงาน รักในวิชาชีพ ไม่ก่อความเสื่อมเสียในวิชาชีพ
4. ด้านจริยธรรม คุณธรรม และอุดมการณ์ ทั้งต่อตนเอง ผู้ร่วมงาน ประชาชน สถาบันและวิชาชีพ

สอดคล้องกับการศึกษาของ อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์ (2537) ที่พบว่าคุณลักษณะของความเป็นเลิศทางวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยใช้ระบบผู้ทรงคุณวุฒินั้น จะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะของผลิตผล นั่นคือ สมรรถนะและเจตคติต่อวิชาชีพของบัณฑิต และพัฒนาการด้านบุคลิกภาพและทักษะทางสังคมของบัณฑิต สรุปได้ดังนี้

1. ด้านสมรรถนะของบัณฑิตพยาบาล ต้องมีสมรรถนะในการประกอบวิชาชีพให้เป็นที่ยอมรับใน 3 ด้านคือ
 - 1.1 มีความรู้ในเนื้อหาวิชาและสามารถคิดวิเคราะห์ วิจัย
 - 1.2 แลถึงการมีคุณลักษณะและสมรรถนะตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
 - 1.3 เป็นผู้นำในการปฏิบัติการพยาบาลสามารถแก้ปัญหาได้ดี มีสมรรถนะในการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานอย่างแม่นยำ มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และใฝ่รู้อยู่เสมอ
2. ด้านเจตคติของบัณฑิตต่อวิชาชีพพยาบาล บัณฑิตต้องมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล นั่นคือ
 - 2.1 บัณฑิตมีความผูกพันต่อหน้าที่และต้องการความก้าวหน้าในวิชาชีพ โดยการ

ทุ่มเทให้กับการทำงานอย่างจริงจัง มีความพึงพอใจในงาน ทำงานอย่างมีคุณภาพเพื่อความก้าวหน้า ไม่คิดที่จะเปลี่ยนอาชีพ

2.2 มีความสนใจทางวิชาการและพัฒนาวิชาชีพให้ดีขึ้น โดยการค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาวิชาชีพ

2.3 นำความรู้ไปใช้ในการดูแลตนเองและครอบครัวได้

3. ด้านพัฒนาการทางบุคลิกภาพและทักษะทางสังคมของบัณฑิต บัณฑิตจะต้องมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพและทักษะทางสังคมเป็นอย่างดี นั่นคือ

3.1 มีความเชื่อมั่นรับผิดชอบและความคิดสร้างสรรค์ โดยแสดงถึงการเป็นผู้นำในการปฏิบัติการพยาบาล สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าทั้งปัญหาทั่วไปและปัญหาวิชาชีพ ได้เป็นอย่างดี มีความคิดริเริ่มเชิงวิชาการ

3.2 มีมนุษยสัมพันธ์การสื่อสารที่ดีและปรับตัวได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถทำงานในวิชาชีพได้อย่างมีความสุข มีกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี สามารถสื่อสารกับผู้ป่วยและเพื่อนร่วมงาน ได้ไพเราะเหมาะสม เป็นที่ยอมรับและที่รักของเพื่อนและผู้ป่วย

3.3 ปฏิบัติวิชาชีพโดยเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคลและปฏิบัติตามจรรยาบรรณ โดยมีทักษะในการปฏิบัติพยาบาลเป็นอย่างดี เต็มใจในการให้การพยาบาลผู้ป่วยทุกคน ให้การพยาบาลได้ตรงกับความต้องการและปัญหาของผู้ป่วยแต่ละคน เป็นผู้มีความซื่อสัตย์และจรรยาบรรณปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพโดยเคร่งครัด ความเมตตาและรับผิดชอบในชีวิตมนุษย์

จินตนา ยูนิพันธุ์ (2527) ได้กล่าวถึงบัณฑิตพยาบาลไว้ว่า พยาบาลจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการวิทยาการสาขาพยาบาลศาสตร์ และศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดีและจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักคิดเป็น แก้ปัญหาได้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรม ทศนคติ และค่านิยมที่ดีต่อวิชาชีพ เป็นผู้รักษารายการบรรณของวิชาชีพ

ส่วน ละออ หุตางกูร (2525) ได้กล่าวถึงการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล เพื่อผดุงคุณค่าของวิชาชีพการพยาบาล อันจะเกี่ยวเนื่องกับคุณลักษณะที่ต้องการในวิถีการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ให้บริการแก่สังคม โดยประกอบการในสาขาวิชาชีพการพยาบาลด้วยความรับผิดชอบและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ ไม่อาศัยวุฒิทางการพยาบาลเพื่อได้เข้าไปสู่วิชาชีพอื่น

2. เสริมสร้างคุณภาพ และคุณค่าของการบริการการพยาบาล และพัฒนาวิชาชีพเพื่อความมีเอกภาพ และมีคุณสมบัติทางวิชาชีพที่สมบูรณ์ขึ้นด้วยการปฏิบัติดังนี้

- 2.1 ให้บริการ ในมาตรฐานระดับวิชาชีพด้วยความภาคภูมิใจ
- 2.2 สนใจศึกษาหาความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาตนเองและคุณภาพการพยาบาล
- 2.3 พัฒนาความสามารถด้านการวิจัย ทำวิจัย วิจัย เริ่มอย่างมีระบบ และเสนอแนะ เพื่อการพัฒนาบริการวิชาชีพการพยาบาล
- 2.4 เป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพ สนใจติดตามศึกษาพัฒนาการของวิชาชีพการพยาบาล
- 2.5 สนใจศึกษาให้เข้าใจระบบงานและสภาพการณ์ของสังคม เพื่อสามารถร่วมปรับปรุงการบริการ และวางแผนนโยบายทางวิชาชีพของตนให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคม

3. ยึดถือจรรยาบรรณวิชาชีพ ละเว้นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อผู้รับบริการหรือสถาบัน

ส่วนจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลแห่งประเทศไทยที่ได้รับอนุมัติขึ้น ตามแนวของจรรยาบรรณสำหรับพยาบาลของสภาการพยาบาลนานาชาติ ถือว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญอันจะบ่งบอกถึงลักษณะของบัณฑิตลาซาพยาบาลศาสตร์และพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณภาพได้นั้น ได้กำหนดข้อพึงปฏิบัติครอบคลุมความรับผิดชอบ 5 ประการ ดังต่อไปนี้ (นันทนา น้ำฝน, 2538)

1. จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อประชาชน
 - 1.1 ประกอบวิชาชีพด้วยความมีสติ ตระหนักในคุณค่า และศักดิ์ศรีของความ เป็นมนุษย์
 - 1.2 ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเสมอภาคตามสิทธิมนุษยชน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา และสถานภาพของบุคคล
 - 1.3 ละเว้นการปฏิบัติที่มีอคติและการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตน
 - 1.4 พึงเก็บรักษาเรื่องส่วนตัวของผู้รับบริการไว้เป็นความลับ เว้นแต่ด้วยความยินยอมของผู้นั้น หรือเมื่อต้องปฏิบัติตามกฎหมาย
 - 1.5 พึงปฏิบัติหน้าที่โดยใช้ความรู้ ความสามารถอย่างเต็มที่ ในการวินิจฉัย และการแก้ปัญหาสุขภาพอนามัยอย่างเหมาะสม แก่สภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน
 - 1.6 พึงป้องกันภัยอันตรายอันจะมีผลต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน
2. จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อสังคมและประเทศชาติ

- 2.1 พึ่งประกอบกิจแห่งวิชาชีพให้สอดคล้องกับนโยบาย อันยังประโยชน์แก่
สาธารณชน
- 2.2 พึ่งรับผิดชอบร่วมกับประชาชนในการริเริ่ม สนับสนุนกิจกรรมที่ก่อให้เกิด
สันติสุขและยกระดับคุณภาพชีวิต
- 2.3 พึ่งอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ
- 2.4 พึ่งประกอบวิชาชีพโดยมุ่งส่งเสริมความมั่นคงของชาติ ศาสนา และ
สถาบันพระมหากษัตริย์
3. จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อวิชาชีพ
- 3.1 พึ่งตระหนักและถือปฏิบัติในหน้าที่ความรับผิดชอบ ตามหลักการแห่งวิชาชีพ
การพยาบาล
- 3.2 พัฒนาความรู้และวิธีปฏิบัติ ให้ได้มาตรฐานแห่งวิชาชีพ
- 3.3 พึ่งศรัทธาสนับสนุนและให้ความร่วมมือในกิจกรรมแห่งวิชาชีพ
- 3.4 พึ่งสร้างและธำรงไว้ซึ่งลัทธิอันชอบธรรม ในการประกอบวิชาชีพการ
พยาบาล
- 3.5 พึ่งเผยแพร่ชื่อเสียง และคุณค่าแห่งวิชาชีพให้เป็นที่ปรากฏแก่สังคม
4. จรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาลต่อผู้ร่วมวิชาชีพและผู้ประกอบวิชาชีพอื่น
- 4.1 ให้เกียรติ เคารพในสิทธิและหน้าที่ของผู้ร่วมวิชาชีพและผู้อื่น
- 4.2 เห็นคุณค่า และยกย่องผู้มีความรู้ ความสามารถในศาสตร์สาขาต่าง ๆ
- 4.3 พึ่งรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีกับผู้ร่วมงานทั้งภายในและภายนอกวิชาชีพ
- 4.4 ยอมรับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และชักนำให้ประพฤติปฏิบัติในทาง
ที่ถูกต้องควร
- 4.5 พึ่งอำนวยความสะดวก และให้ความร่วมมือแก่ผู้ร่วมงาน ในการปฏิบัติ
ภารกิจอันชอบธรรม
- 4.6 ละเว้นการส่งเสริมหรือปกป้องผู้ประพฤตินิด เพื่อผลประโยชน์แห่งตนหรือ
ผู้กระทำการนั้น ๆ
5. จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อตนเอง
- 5.1 ประพฤติและประกอบกิจแห่งวิชาชีพ โดยถูกต้องตามกฎหมาย
- 5.2 ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

5.3 ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านการประกอบกิจแห่งวิชาชั้น และส่วนตัว

5.4 ใฝ่รู้ พัฒนาแนวคิดให้กว้างและยอมรับการเปลี่ยนแปลง

5.5 ประกอบกิจแห่งวิชาชั้นด้วยความเต็มใจ และเต็มกำลังความสามารถ

5.6 ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมีสติ รอบรู้ เชื่อมั่น และมีวิจรรณญาณอันรอบคอบ

เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ต้องการของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ตามรายละเอียดของนโยบาย ปรัชญา และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ และหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ของสถาบันการศึกษายาบาลต่าง ๆ พบว่าบัณฑิตพยาบาลที่ดี จะมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

ผู้สำเร็จการศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ใฝ่หาความรู้ และมีการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพเป็นหลักในการปฏิบัติกรพยาบาลและการดำรงชีวิต สนับสนุนหลักประชาธิปไตย และดำรงตนเป็นพลเมืองดีของสังคม (กระทรวงสาธารณสุข, 2537) และนอกจากที่ต้องการบัณฑิตพยาบาลที่มีความรู้ในหลักวิชาทางวิชาชีพเป็นอย่างดีแล้ว ยังต้องให้บัณฑิตเป็นผู้มีทักษะและความสามารถในการปฏิบัติพยาบาลทั่วไปดี เป็นผู้มีเหตุผล วิจรรณญาณ มีคุณธรรมและความรับผิดชอบสูง มีมนุษยสัมพันธ์และการสังคมที่ดี (คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 2537) มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ สามารถประสานความร่วมมือกันเห็นและตัดสินใจได้ทันทั่วทั้ง ทั้งในด้านวิชาชีพ และการดำรงชีวิตในสังคม (วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ, 2538)

จากแนวคิดต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนสาขาพยาบาลศาสตร์ เป็นไปในแนวทางเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ และเมื่อพิจารณาถึงคุณลักษณะของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ จากแนวคิดต่าง ๆ สรุปได้ว่า คุณลักษณะสำคัญของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์พึงมีเป็นเบื้องต้น ในการเตรียมตัวด้านวุฒิภาวะและเตรียมตัวในวิชาชีพคือการใฝ่รู้ ความมีวินัยในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง การควบคุมอารมณ์ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความภาคภูมิใจในวิชาชีพ และความยึดมั่นผูกพันต่อสถาบันการศึกษา จะเป็นรากฐานไปสู่การปฏิบัติพยาบาล และคุณลักษณะของบัณฑิตที่ดีมีคุณภาพต่อไป ซึ่งการส่งเสริมและพัฒนานักศึกษาไปสู่ความเป็นบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณลักษณะ 8 ประการได้นั้น จะต้องเริ่มที่การปลูกฝังให้นักศึกษายาบาลมีเจตคติที่ดี

ต่อคุณลักษณะในเรื่องดังกล่าวเสียก่อน ทั้งนี้เพราะเจตคติจะมีผลต่อการรับรู้ เรียนรู้ และการแสดงออกของบุคคล อันแปรเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมได้ในที่สุด (พวงรัตน์ บุญญาภิรักษ์, 2533) จึงกล่าวได้ว่า เจตคติที่ดีต่อเรื่อง การใฝ่รู้ ความมีวินัยในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง การควบคุมอารมณ์ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความภาคภูมิใจในวิชาชีพและความยึดมั่นผูกพันต่อสถาบันการศึกษา เป็นเจตคติที่ดีในวิชาชีพพยาบาล อันจะนำมาซึ่งการส่งเสริมให้นักศึกษายาบาล มีคุณภาพและมีการปฏิบัติด้านการพยาบาลที่มีคุณภาพต่อไปได้

4. ประสบการณ์ชีวิตของนักศึกษายาบาลศาสตร์

ความหมายของประสบการณ์

ประสบการณ์ หมายถึง สิ่งหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคล รวมถึงทุกอย่างที่บุคคลกระทำ คิด และรู้สึก รวมทั้งการคิดอย่างใคร่ครวญ การลงมือกระทำและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล (ศรีสวาท ชัยตรุณ, 2537)

ประสบการณ์ คือ สิ่งหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคล ประสบการณ์เฉพาะตัวของบุคคลในแต่ละวัน จะช่วยหล่อหลอมบุคลิกภาพและการมองภาพพจน์ในชีวิตของบุคคล และบุคคลจะจัดการ หรือดำเนินการกับประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนอย่างมีเหตุมีผล ปฏิกริยาหรือการแสดงออกต่อประสบการณ์ในอดีตเหล่านั้น จะช่วยชี้แนะหรือกำหนดปฏิกริยา หรือการแสดงออกของบุคคลในอนาคตด้วย (นวลละออ สุภาผล, 2527)

Dewey John (1938 อ้างใน ศรีสวาท ชัยตรุณ, 2537) กล่าวว่าไว้ว่า การศึกษานั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ และการเรียนรู้ผ่านช่วงเวลาในสถานศึกษา จะทำให้เกิดการสั่งสมประสบการณ์หล่อหลอมกลายเป็นบุคลิกภาพ นำไปสู่การปรับตัวต่อการควบคุมตนเองและพฤติกรรมทางสังคม

จากความหมายและแนวคิดเรื่องประสบการณ์ จึงสรุปว่า ประสบการณ์ชีวิตนักศึกษายาบาลศาสตร์ หมายถึง การรับรู้ของบุคคล เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สิ่งแวดล้อม สถานการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตนได้เคยพบเห็นหรือประสบมาแล้ว ขณะดำเนินชีวิตในฐานะนักศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษายาบาล

ความสำคัญของประสบการณ์

เกี่ยวข้องกับความสำคัญของประสบการณ์ ได้มีผู้กล่าวถึงไว้ดังนี้

ประสบการณ์ของบุคคลเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ก่อให้เกิดเจตคติที่ดี อันนำไปสู่พฤติกรรมที่ดีได้ในที่สุด (วารินทร์ ลายโอบเอื้อ และคณะ, 2522) นั่นคือ ถ้าประสบการณ์ตรงที่บุคคลได้รับจากสิ่งเร้า นั้น เกิดผลเป็นที่พอใจหรือเป็นผลดีก็จะมีอิทธิพลทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าผลจากประสบการณ์ไม่เป็นที่พอใจ ก็มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งเร้า นั้น ได้ (พวงรัตน์ บุญญารักษ์, 2533)

ประสบการณ์เกิดขึ้นได้จากการรับรู้และเรียนรู้ของบุคคล (สุชา จันทร์เอม, 2533) ผ่านสถานศึกษาแต่ถ้าประสบการณ์ใด ๆ ที่ได้มาจากการศึกษาและเรียนรู้ที่ผิดพลาดก็จะมีผลทำให้ผลการเจริญเติบโตทางด้านประสบการณ์ และจะก่อให้เกิดบุคคลนั้น มีความเฉื่อยชา มีทัศนคติที่ไม่ดี ไม่รอบคอบ ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ต่อสิ่งต่างๆ (Dewey John, 1938 อ้างถึงใน ครสวาท ชัยดรุม, 2537)

สำหรับการศึกษานายบาล ระยะเวลาการคงอยู่ในสถาบันการศึกษาวิชาชั้นพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล จึงเป็นระยะเวลาที่ใช้เพื่อการสั่งสมประสบการณ์การเรียนรู้ในวิชาชั้นพยาบาล และในด้านต่าง ๆ การเพิ่มขึ้นของประสบการณ์ในแต่ละชั้นปีการศึกษา ทำให้นักศึกษาพยาบาลได้มีการพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานในวิชาชีพ ได้เรียนรู้ทัศนคติ และค่านิยมทางวิชาชีพที่สั่งสมยกย่องว่าเป็นสิ่งที่ดี มีคุณค่า (นันทนา น้าฝน, 2536) ตลอดจนมีการพัฒนาทักษะในการคิดตัดสินใจ มีโลกทัศน์กว้างขวางขึ้น และมีเจตคติในด้านเกี่ยวกับตนเอง บุคคลอื่น และสังคมดีขึ้น (Astin, 1983) จนนำไปถึงเป้าหมายแห่งการพัฒนาเอกลักษณ์และบุรณการแห่งตน (Chickering, 1993) ได้ ในที่สุด ดังที่ผลการศึกษาวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับเอกลักษณ์เชิงวิชาชีพของนักศึกษา และความรู้ลึกเป็นปมเด่นในการเป็นพยาบาลวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาล คือ ระยะเวลาการคงอยู่ในสถาบันการศึกษา ปฏิสัมพันธ์เชิงถ่ายทอดทางวิชาชีพกับเพื่อนนักศึกษา และกับบุคลากรในที่มสุขภาพ (นันทนา น้าฝน, 2536) และพบว่า นักศึกษาพยาบาลที่ใกล้สำเร็จการศึกษา นั้น จะรับรู้บทบาทที่ไม่ชัดเจนลดลง และมีการเลียนแบบบทบาทพยาบาลที่ทำงานเป็นหลักเพิ่มขึ้น (Dobbs, 1988)

สรุปว่าประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับเจตคติที่ดี อันจะนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่ดีได้ในที่สุด

ประสบการณ์ชีวิตนักศึกษายาบาลศาสตร์

ในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงประสบการณ์ในชีวิตนักศึกษายาบาลใน 6 ด้านคือ

1. ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ปฏิสัมพันธ์หรือสัมพันธ์ภาพเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อกัน อาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล หรือบุคคลต่อกลุ่มหรือกลุ่มต่อกลุ่มก็ได้ โดยอาศัยการแสดงออกทั้งกาย วาจา และใจ ต่อผู้อื่น (จารุวรรณ ต.สกุล, 2528)

ปฏิสัมพันธ์ หมายถึง กระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม หรือระบบ ตั้งแต่ลงระบบขึ้นไป ในความสัมพันธ์นั้นพฤติกรรมของแต่ละฝ่ายต่างก็มีอิทธิพล และได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกัน (อัมราพร โปธิ์แดง, 2529)

ปฏิสัมพันธ์ หมายถึง กระบวนการของการเรียนรู้ และการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล แสดงออกโดยพฤติกรรมที่ใช้คำพูดหรือไม่ใช้คำพูด กระบวนการนี้จะต้องมีจุดหมายร่วมกันระหว่างบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อแก้ปัญหา หรือแสวงหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน (สรวาลี เรื่องวิเศษ, 2537)

ส่วน นันทนา น้ำฝน (2536) ได้ให้ความหมายของปฏิสัมพันธ์เชิงถ่ายทอดทางวิชาชีพการพยาบาล อันเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิตนักศึกษาด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในงานวิจัยนี้ว่า หมายถึง การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างนักศึกษายาบาลกับบุคคลที่สำคัญที่เกี่ยวข้องในวิชาชีพการพยาบาล ที่มีผลให้เกิดการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความรู้ ค่านิยม อุดมการณ์และวิถีการปฏิบัติงานตามบรรทัดฐานของวิชาชีพการพยาบาล

สรุปได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คือ การโต้ตอบและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันของนักศึกษายาบาลกับบุคคลที่เกี่ยวข้องขณะศึกษา มีผลทำให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดซึ่งความรู้ เจตคติ ค่านิยม อุดมการณ์และวิถีปฏิบัติ

สืบเนื่องจากการมีการเรียนการสอนที่แตกต่างไปจากสาขาวิชาอื่น คือมีทั้งการเรียนในภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติที่ต้องขึ้นฝึกงานบนหอผู้ป่วยหรือในชุมชนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานพยาบาลตลอดระยะเวลาเกือบ 4 ปี ที่ศึกษาอยู่ ดังนั้น นักศึกษายาบาลส่วนใหญ่จึงต้องพักอาศัยอยู่ในหอพักที่สถานศึกษาจัดให้ โดยส่วนมากจะอยู่บริเวณเดียวกันกับสถานศึกษา ประสบการณ์ชีวิตและเวลาส่วนใหญ่ของนักศึกษายาบาล จึงผูกพันอยู่กับสถานศึกษา หอพักและหอผู้ป่วย ประสบการณ์ชีวิตด้านปฏิสัมพันธ์ของนักศึกษายาบาลจึงผูกพันอยู่กับบุคคลใน 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. อาจารย์พยาบาล
2. เพื่อนนักศึกษารุ่นเดียวกันและต่างชั้นปีกัน
3. พยาบาลวิชาชีพ
4. บุคลากรในทีมสุขภาพ

นั่นคือ ในปีแรกที่เข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาพยาบาล พบว่า การเรียนการสอนจะเป็นในภาคทฤษฎีเกือบทั้งหมด ดังนั้นบุคคลที่นักศึกษาจะมีปฏิสัมพันธ์ด้วยส่วนใหญ่ คืออาจารย์และเพื่อนนักศึกษาที่เป็นรุ่นเดียวกัน ในส่วนของนักศึกษารุ่นพี่นั้นก็เริ่มปฏิสัมพันธ์กัน จากการทำกิจกรรมรับน้อง กิจกรรมประชุมเชียร์ กิจกรรมซึ่งการถ่ายทอดระเบียบและประเพณีที่กระทำสืบต่อกันมาในสถาบันนั้นๆ ฯลฯ ซึ่งช่วงแรกอาจจะรู้สึกไม่พึงพอใจ อาจนำไปสู่ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ เพราะในการถ่ายทอดระเบียบประเพณีนั้น จะใช้ระบบอาวุโสที่รุ่นน้องต้องเชื่อฟังรุ่นพี่ และรุ่นพี่มีสิทธิที่จะลงโทษรุ่นน้องได้ เป็นต้น แต่ความขัดแย้งนี้จะหมดสิ้นไป เมื่อมีกิจกรรมที่เรียกว่า ประเพณีปล่อยระเบียบในช่วงภาคการศึกษาที่ 2 หรือสิ้นสุดการศึกษาชั้นปีที่ 1 เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 2 ระยณะนี้นักศึกษาบางสถาบันจะเริ่มขึ้นฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย ดังนั้นปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์และเพื่อนนักศึกษารุ่นเดียวกัน และต่างชั้นปีจะเป็นไปในลักษณะคุ้นเคยและแน่นแฟ้นกว่าเดิม และเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับพยาบาลวิชาชีพ และบุคลากรในทีมสุขภาพเกิดขึ้น เนื่องจากต้องมีการปฏิบัติงานในการควบคุมดูแลของอาจารย์ หรือบางสถาบันอยู่ในความดูแลของพยาบาลวิชาชีพหรือนักศึกษารุ่นพี่อย่างใกล้ชิดรวมทั้งต้องมีการเรียนและฝึกปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนนักศึกษารุ่นเดียวกันตลอดเวลา เหล่านี้ทำให้มีการปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันเกิดขึ้น แม้แต่ปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรในทีมสุขภาพ นั้นก็จะ เป็นไปในลักษณะการประสานงานและปรึกษาหารือร่วมกัน จนเมื่อนักศึกษาพยาบาลเข้าสู่ชั้นปีที่ 3 และ 4 การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลเหล่านี้ก็จะเพิ่มมากขึ้นตามระยะเวลา

ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์หรือทำกิจกรรมร่วมกันกับบุคคลเหล่านี้ จะสามารถส่งผลต่อการเกิดประสบการณ์ชีวิตนักศึกษาในทางบวกและเจตคติที่ดีในวิชาชีพการพยาบาลได้ ดังที่ผลการศึกษาวิจัยของ ศิริรัตน์ จันทรแลงรัตน์ (2538) พบว่าตัวแปรที่สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาลในหมวดสุขภาพ หมวดหน้าที่ หมวดชีวิตประจำวัน หมวดสังคมเศรษฐกิจ หมวดจิตใจและวิญญาณ หมวดครอบครัว ได้คือ สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษา และพบว่า สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสบการณ์ด้านการปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกของนักศึกษานพยาบาล (ศรีสวาท ชัยตรุณ, 2537) และพบว่าความพึงพอใจจากการที่นักศึกษามีต่อสถาบันการศึกษานพยาบาลด้านหนึ่งก็คือ ด้านความสัมพันธ์กับอาจารย์

(มยุรี ณาพรณสกุล, 2529) และความต้องการของนักศึกษาพยาบาลก็คือ การต้องการรู้จักกับ อาจารย์และบุคคลที่เกี่ยวข้องในวิชาชีพอย่างใกล้ชิด (นันทวรรณ เกาจีน, 2530)

ส่วน นันทนา น้าผัน (2536) ได้กล่าวถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในแง่ที่ส่งผล ประโยชน์และก่อให้เกิดเจตคติในวิชาชีพพยาบาลว่า การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างอาจารย์พยาบาล กับนักศึกษาพยาบาล จะมีการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม อุดมการณ์ และวิถีการปฏิบัติงานในวิชาชีพ ทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดการเรียนรู้ ทั้งในด้านบทบาทของการเป็นพยาบาลวิชาชีพตามที่สังคม คาดหวัง มีอุดมการณ์ในการประกอบวิชาชีพ มีการแสดงพฤติกรรมและความคิดที่สอดคล้องตาม บรรทัดฐานของสังคม ส่วนปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนนักศึกษาพยาบาลร่วมสถาบันเดียวกัน ที่มีทั้งอยู่ ชั้นปีเดียวกันและต่างชั้นปีกัน พบว่า จะเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติที่สำคัญกลุ่มหนึ่ง เพราะเป็น กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันตลอดเวลาตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษายพยาบาล เพราะจะต้อง มีปฏิสัมพันธ์กันทั้งในชั้นเรียน ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล การทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรและนอก หลักสูตรแม้กระทั่งการอยู่ร่วมกันในหอพัก ความสัมพันธ์กันทำให้เกิดความผูกพันเป็นพวกพ้อง ทำให้ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการร่วมมือกัน เกิดการตีความหมาย ของการกระทำและนำมาประกอบเข้ากับความคิดตนเอง เกิดเป็นภาพลักษณ์ของตนเอง และนำไปสู่ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ และบรรทัดฐานของคนในกลุ่มนั้นในที่สุด ส่วนปฏิสัมพันธ์กับผู้ร่วม วิชาชีพอื่น ได้แก่ พยาบาลวิชาชีพนั้น กล่าวว่า พยาบาลวิชาชีพเป็นบุคคลที่นักศึกษาพยาบาลมี ปฏิสัมพันธ์ด้วยตลอดเวลา ในขณะที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาลทั้งในสถานพยาบาลและในชุมชน พยาบาล วิชาชีพจึงเป็นตัวแทนบทบาทที่สำคัญ ในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะจากประสบการณ์ ให้นักศึกษา พยาบาลได้เรียนรู้ซึ่ง ค่านิยม อุดมการณ์ และวิถีการปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพ ส่วนปฏิสัมพันธ์กับ บุคลากรในทีมสุขภาพนั้นกล่าวว่า การที่นักศึกษาได้เข้าร่วมในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วย และในชุมชน ทำให้โอกาสพบปะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรในทีมสุขภาพ ตามขอบข่ายความรับผิดชอบ ในบทบาทแตกต่างกันออกไป ประสบการณ์ที่ได้รับในการทำงานร่วมกัน รวมถึง บรรยากาศ ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลเกิดทัศนคติ ค่านิยม และเห็นคุณค่าของตน ในฐานะที่เป็นพยาบาลวิชาชีพคนหนึ่ง ที่มีส่วนรับผิดชอบต่อหน้าที่ ในการให้บริการที่มีคุณภาพแก่ ประชาชน

2. ด้านกฎระเบียบวินัย

วินัย คือ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ที่คนจะยึดถือปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสงบสุขของสังคม ระเบียบวินัยเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นเครื่องค้ำประกัน ความมั่นคงของชาติ ของครอบครัว ของสังคม และประเทศ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530)

ระเบียบวินัย คือ กฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับที่สังคมกำหนดเพื่อเป็นหลักปฏิบัติและควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเจริญก้าวหน้า (ชิตกมล สังข์ทอง, 2536)

วินัยเป็นข้อกำหนดพื้นฐานของสถาบันที่นักศึกษาทุกคนจะต้องถือเป็นข้อตกลงร่วมกัน และเป็นแนวปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิต เพื่อฝึกความรับผิดชอบของนักศึกษาทั้งทางด้านวิชาการ และความประพฤติทั่วไป (ศิริรัตน์ จันทรแสงรัตน์, 2538)

สรุปได้ว่า กฎระเบียบวินัย คือ ข้อระเบียบกฎเกณฑ์หรือกิจกรรมที่สถาบันทางสังคมกำหนดขึ้น มีผลทำให้สมาชิกในสังคมนั้นใช้เป็นแนวประพฤติปฏิบัติตาม

ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษายาบาล พบว่า มีกฎ ระเบียบ วินัย เข้ามาเกี่ยวข้องกับตลอดระยะเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่ในสถาบันการศึกษา นับตั้งแต่เริ่มเข้ามาศึกษา และกฎ ระเบียบวินัยนี้ จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของนักศึกษาค่อนข้างมาก ทั้งในทางบวกและทางลบ ดังที่ผลการศึกษาวิจัยของ มยุรี นภาพรรณสกุล (2529) พบว่า ในด้านที่นักศึกษามีความพึงพอใจระดับน้อยคือ ด้านระเบียบและข้อบังคับของสถาบัน แต่อย่างไรก็ตาม สถาบันการศึกษาก็จำเป็นต้องกำหนด กฎ ระเบียบ วินัย สำหรับนักศึกษายาบาล ทั้งนี้เพราะนักศึกษายาบาลต้องเข้ามาอยู่หอพักในลักษณะของหมู่คณะอีกทั้งยังต้องขึ้นฝึกปฏิบัติงานด้านการพยาบาลต้องไปสัมผัสกับบุคคลในสังคม การกำหนด กฎ ระเบียบ จึงจะช่วยให้นักศึกษารู้แนวประพฤติปฏิบัติในการที่ปรับตัวอยู่ในสังคม และวิธีทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข และยังจะช่วยให้เกิดการเสียสละซึ่งประโยชน์ส่วนตนเพื่อสงบสุขของสังคมโดยรวม (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530) อีกทั้งจะช่วยฝึกรับผิดชอบ ความมีเหตุผล รวมทั้งเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของนักศึกษาไปในทางที่ดี (ศิริรัตน์ จันทรแสงรัตน์, 2538)

สำหรับ กฎ ระเบียบ วินัย ของสถาบันการศึกษายาบาลนั้นส่วนใหญ่จะมีลักษณะการดำเนินการสรุปได้เป็น 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านบุคลิกภาพ ที่ต้องการฝึกฝนอบรมให้นักศึกษามีพัฒนาด้านบุคลิกภาพได้แก่ ระเบียบด้านการแต่งกาย การใช้ท่วงท่าเหมาะสม เป็นต้น

2. ด้านความประพฤติ ที่ต้องการให้นักศึกษามีการวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเอง และเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางที่ดี ได้แก่ ระเบียบและกฎเกณฑ์ในการลงโทษ เป็นต้น

3. ด้านความเป็นอยู่ในหอพัก ที่ต้องการให้นักศึกษาได้อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างลงนสุขเรียบร้อย ได้แก่ ระเบียบการอยู่หอพัก ระเบียบการเข้า-ออกหอพัก ระเบียบการรับประทานอาหาร เป็นต้น

4. ด้านวิชาการ ที่ต้องการให้นักศึกษาได้มีแนวประพฤติในการศึกษาหาความรู้ อย่างถูกต้อง ได้แก่ ระเบียบการใช้ห้องสมุด ระเบียบการเข้าห้องเรียน ระเบียบการขึ้นฝึกปฏิบัติงาน เป็นต้น

ซึ่งในส่วนลักษณะการถ่ายทอดและปลูกฝังซึ่งกฎระเบียบวินัย ในสถาบันการศึกษาพยาบาล พบว่า จะมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากสาขาวิชาอื่น นั่นคือ นอกจากที่จะมีการถ่ายทอดจากอาจารย์ไปสู่ศึกษานพยาบาลแล้ว พบว่าบุคคลที่มีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดกฎระเบียบข้อบังคับให้นักศึกษาพยาบาลรับไปประพฤติคือ นักศึกษาพยาบาลรุ่นพี่ นั่นคือจะมีการปกครองและอบรมรุ่นน้องให้เข้าใจในวัฒนธรรม ประเพณีและกฎระเบียบของสถาบัน โดยอาศัยระบบอาวุโสที่รุ่นน้องต้องเคารพเชื่อฟังรุ่นพี่ ซึ่งการดำเนินเช่นนี้ สอดคล้องกับการพัฒนาเจตคติโดยอิงทฤษฎีการตัดสินใจทางสังคม (Social judgment theory) ที่ว่าอิทธิพลกลุ่ม และแบบแผนความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคม (Social norm) มีผลต่อการสร้างและเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคล นั่นคือ เมื่อบุคคลต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต้องการได้รับการยอมรับ ก็มีแนวโน้มรับฟังยอมรับเจตคติและแบบแผนพฤติกรรมอันเป็นลักษณะของกลุ่มนั้นๆมา (พวงรัตน์ บุญญาวัชร, 2533)

จากแนวคิดและลักษณะการดำเนินการดังกล่าว จึงเชื่อว่าประสบการณ์ชีวิตในด้านกฎระเบียบวินัยที่นักศึกษาพยาบาลได้รับนี้จะส่งผลทำให้เกิดประสบการณ์ชีวิตในทางบวกมีความสัมพันธ์กับการเกิดเจตคติที่ดีในวิชาชีพและคุณลักษณะของบัณฑิตที่ต้องการได้

3. ด้านการส่งเสริมวิชาการ

สืบเนื่องจากในปัจจุบันวิทยาการและเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ตลอดจนสังคมได้เจริญก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการศึกษาจะอาศัยแต่การเรียนการสอนเพียงในห้องเรียนแต่เพียงอย่างเดียวคงไม่ได้ (เมธีวรรณ กมลพัฒนะ, 2535) ในการจัดการเรียนการสอนจึงต้องสอนซึ่งวิธีให้ค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเองและมีการเรียนรู้ตลอดเวลา (Life Long Learning) (สำเนาวั ชจรศิลป์, 2536) ดังนั้นสิ่งที่สถาบันการศึกษาจะต้องดำเนินควบคู่ไปกับ

การเรียนการสอนในห้องเรียน ก็คืองานด้านส่งเสริมวิชาการทั้งนี้ผู้กล่าวถึงงานด้านส่งเสริมวิชาการไว้ดังนี้

งานทางด้านส่งเสริมวิชาการ คือ งานหรือกิจกรรมทางวิชาการที่สถาบันการศึกษา หรือครูผู้สอนได้อำนวยความสะดวก สนับสนุน ริเริ่ม จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาสติปัญญาของนักศึกษา ให้เป็นประจำ หรือจัดรายการที่เสริมความรู้ในโอกาสต่างๆ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2528)

ส่วน Smith (1968) ได้ให้ความเห็นอันเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวิชาการว่าเป็นเรื่องของการจัดโอกาสและสภาพแวดล้อมให้กับผู้เรียน ได้พัฒนาสติปัญญา โดยมีอาจารย์ผู้สอนและผู้บริหารของสถาบัน เป็นผู้ดำเนินการจัดหาอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นเครื่องมือนำไปสู่การเรียนรู้ได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ด้านการส่งเสริมวิชาการ คือ วิธีการ กิจกรรม และแหล่งประโยชน์ที่นักศึกษายาบาลใช้ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง นอกเหนือไปจากที่ได้รับและกำหนดไว้ในชั้นเรียน

ในการเรียนการสอนพยาบาลศาสตร์ในปัจจุบัน ก็มีจุดมุ่งเน้นเกี่ยวกับการศึกษาอุดมศึกษาอื่นๆ นั่นคือ มีความต้องการที่จะส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อมุ่งที่จะเสริมสร้างบุคลิกภาพของนักศึกษาให้เป็นตัวของตัวเอง สามารถวินิจฉัยปัญหาต่างๆได้ด้วยตนเอง รู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมีความคิดริเริ่มตลอดจนทัศนะกว้างไกล ดังจะเห็นได้จากงานส่งเสริมวิชาการที่ทางสถาบันการศึกษาพยาบาลจัดให้กับนักศึกษายาบาล ทั้งทางตรงทางอ้อม เช่น บริการห้องสมุด บริการจัดฉายวิดีโอทางวิชาการ การดูงานนอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การจัดโครงการต่างๆ เช่น โครงการพี่สอนน้อง เพื่อช่วยในการฝึกทักษะ หรือศูนย์การเรียนรู้นอกเวลา รวมไปถึงการจัดทำหอพักเป็นทั้งศูนย์การศึกษาและอาศัย (Living Learning Center) เช่น จัดให้มีห้องสมุดในหอพัก โดยให้นักศึกษาทำหน้าที่รับผิดชอบในการยืมและคืนกันเอง เหล่านี้ นอกจากจะทำให้เกิดประสิทธิผลทางด้านการเรียนการสอนแล้ว ยังจะทำให้ชีวิตดีได้ ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาของ มยุรี นภาพรรณสกุล (2529) ที่พบว่าปฏิกริยาของนักศึกษายาบาลในด้านของการศึกษาด้วยตนเองนอกห้องเรียนนั้น จะเป็นด้านที่นักศึกษาพึงพอใจในระดับน้อย เมื่อพิจารณาไปในเรื่องละเอียดปลีกย่อย พบว่า มีเพียง 2 ข้อที่พึงพอใจระดับปานกลาง คือการมอบหมายงานให้นักศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมภายนอกชั้นเรียนของอาจารย์ และได้เรียนรู้วิธีการเรียนที่ดีที่จะสามารถทำงานให้เสร็จทันเวลา จากการศึกษาจะเห็นได้ว่างานด้านส่งเสริมวิชาการที่นอก

เหนือไปจากการเรียนการสอนในห้องเรียนและในภาคปฏิบัติ มีความสัมพันธ์กับความรู้ลึกซึ้งพอใจ อันจะนำไปสู่การมีประสบการณ์ชีวิตทั้งบวกและลบได้ และยิ่งจะช่วยให้ นักศึกษาพยาบาลได้เกิดการ พัฒนาเจตคติจนนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมในที่สุด ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล จากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และมีวิธีการเสนอข้อมูลที่ให้เหตุผลและกระตุ้นเร้าอารมณ์ หรือทำให้ บุคคลได้มีประสบการณ์ด้วยตนเองกับสิ่งเร้านั้น ล้วนก่อให้เกิดการพัฒนาเจตคติทั้งสิ้น (พวงรัตน์ บุญญาภิรักษ์, 2533) นั่นคือถ้าประสบการณ์หรือสิ่งเร้านั้นเกิดผลเป็นที่พอใจหรือเป็นผลดี ก็จะมี อิทธิพลทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น

4. ด้านกิจกรรมนักศึกษา

กิจกรรมนักศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตนักศึกษาและมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนานักศึกษา เพราะถือว่ากิจกรรมนักศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความสามารถ การตัดสินใจ การทำงาน การปรับบุคลิกภาพ และการรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในสังคม ของนักศึกษาเอง อันจะทำให้เกิดความเจริญเติบโตขึ้นทางสติปัญญา ความคิด ทักษะคิด ค่านิยม การตัดสินใจ การควบคุมอารมณ์ การรับผิดชอบต่อการพูดการกระทำของตนเอง สามารถดำรง ตนเป็นที่ยอมรับนับถือ รักใคร่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ผลสำเร็จ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530) ทั้งนี้ได้มีผู้ให้ความหมายของกิจกรรมนักศึกษาต่างๆ กันคือ

Good (1973) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมนักศึกษาว่า เป็นโปรแกรมและการ ดำเนินงานซึ่งนักศึกษาหรือสถานศึกษาจัดขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสนุกสนาน เพิ่มพูน ความรู้ และส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ซึ่งเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถ ความสามารถและทัศนคติ โดยไม่มีการให้หน่วยกิต นักศึกษาจะต้องดำเนินการเอง แต่ต้องอยู่ภายใต้ การควบคุมและนำของสถานศึกษา

ซึ่งสอดคล้องกับที่ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) กล่าวว่าไว้ว่ากิจกรรมนักศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านต่างๆ นอกเหนือไปจากสิ่งที่บังคับให้ทุกคน ต้องเรียนในชั้นเรียน กิจกรรมดังกล่าวเป็นไปโดยความสมัครใจของนิสิต นักศึกษา และไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของคะแนนในวิชาใด อันหมายถึงทั้งกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยจัดให้นิสิตนักศึกษา และส่วนที่ส่งเสริมให้นักศึกษาจัดกันขึ้นเอง โดยการนิเทศ และดูแลจากอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมต่างๆ เพื่อให้ นักศึกษาสัมผัสชีวิตที่ถูกต้อง ทั้งนี้ได้สรุปถึงวัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจาก งานกิจกรรมนักศึกษาว่าควรจะครอบคลุมในหัวข้อต่อไปนี้

1. เพื่อพัฒนาความเหมาะสมด้านบุคลิกภาพ
2. เพื่อพัฒนาความสามารถในความสัมพันธ์และทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. เพื่อทำให้นิสิตนักศึกษามีความสนใจกว้างขวางขึ้น

4. เพื่อฝึกให้มีความรับผิดชอบ
5. เพื่อฝึกให้ปกครองตนเอง
6. เพื่อฝึกความคิดและการตัดสินใจ
7. เพื่อพัฒนาสติปัญญา
8. เพื่อให้รักศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทย
9. เพื่อให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
10. เพื่อให้เพิ่มพูนความรู้ในด้านอาชีพในอนาคต
11. เพื่อให้รู้จักทักษะทางสังคม เช่น มารยาทในการเข้าสมาคม
12. เพื่อให้รู้จักเสียสละและทำงานให้ส่วนรวม
13. เพื่อให้พัฒนาลักษณะนิสัยและความคิดที่ดี
14. เพื่อให้มีความสามัคคี
15. เพื่อให้พัฒนาความกตัญญูต่อสถาบัน

กิจกรรมนักศึกษาสามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ประเภทตามลักษณะของกิจกรรมคือ (พานิช ปรีชานนท์ และคณะ, 2527 อ้างถึงใน มยุรี ภาพรณสกุล, 2529)

1. กิจกรรมทางวิชาการ เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มุ่งเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ทางด้านวิชาการให้แก่นักศึกษา เช่น นักศึกษาที่เรียนวิชาเอกทางด้านพืชสวน จะเป็นสมาชิกชมรมพืชสวน ก็จะทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการปลูกและการจำหน่ายไม้ดอก ไม้ประดับ และผลไม้ เป็นต้น
2. กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้และประสบการณ์ให้แก่ นักศึกษาทางด้านศิลปวัฒนธรรม เช่นกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา ศิลปการแสดง ศิลปการพูดและดนตรี เป็นต้น นักศึกษาแทบทุกสถาบันได้จัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมขึ้นเป็นประจำทุกปี เช่น การไหว้ครู และลอยกระทง เป็นต้น
3. กิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่นักศึกษากระทำเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น หรือสร้างถาวรวัตถุที่เป็นสาธารณสมบัติ โดยทั่วไปนักศึกษาจะออกไปพัฒนาชนบทในถิ่นทุรกันดาร ยากไร้ ส่วนการช่วยเหลือประชาชนในเมืองก็จะเป็นประชาชนที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม กิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์มีหลายอย่างด้วยกันทั้งในการสร้างถาวรวัตถุ การให้การศึกษาแก่ประชาชนในด้านอาชีพ ด้านสาธารณสุข เพื่อช่วยให้ประชาชนในชนบทและชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
4. กิจกรรมทางด้านกีฬา เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนานักศึกษาด้านร่างกาย จิตใจ ตลอดจนทักษะในกีฬา การฝึกซ้อมกีฬา นอกจากจะทำให้ให้นักศึกษาเกิดทักษะในกีฬาและให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว ยังทำให้นักศึกษามีร่างกายแข็งแรงอีกด้วย การแข่งขันกีฬาก็เป็นการฝึกนักศึกษาให้มีใจเป็นนักกีฬาด้วย กิจกรรมนักศึกษาประเภทนี้ ได้แก่ กีฬาประเภทต่างๆ เช่น ฟุตบอล เทนนิส

กรีทา และกีฬาทางน้ำ เป็นต้น

5. กิจกรรมทางด้านสนทนาการ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ความสนุกสนานและผลิต เพลินแก่นักศึกษา กิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การจัดสังสรรค์ การจัดงานเต้นรำ เป็นต้น

6. กิจกรรมส่วนกลาง เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมของนักศึกษาและเป็นฝ่าย ควบคุมและให้การสนับสนุนกิจกรรมส่วนอื่นอีกด้วย โดยทั่วไป กิจกรรมประเภทนี้จะแบ่งออกเป็น สองฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ซึ่งทำหน้าที่บริหาร และฝ่ายสภานักศึกษาซึ่งทำหน้าที่นิติบัญญัติ องค์กร กิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ องค์การนักศึกษา ศูนย์ศึกษานักศึกษาหรือสโมสรนักศึกษา

7. กิจกรรมด้านการเมือง เป็นกิจกรรมที่นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็น หรือแสดงออก ซึ่งอาจเป็นการคัดค้าน หรือการสนับสนุนต่อเหตุการณ์ต่างๆ ของสังคม เช่น การคัดค้านการขึ้น ค่าโดยสารรถประจำทาง การสนับสนุนการลดจำนวนเที่ยวของการแข่งม้า หรือการเดินขบวน ประท้วงการเลือกตั้งปี พ.ศ.2500 ซึ่งนักศึกษาเห็นว่าเป็นการเลือกตั้งทุจริตและสกปรก

ในการศึกษาพยาบาล เนื่องจากสถาบันการศึกษาพยาบาลมีการกระจายอยู่ใน สังคมต่างๆ กัน ดังนั้น จึงมีรูปแบบการจัดกิจกรรมนักศึกษาที่แตกต่างกัน ที่เห็นชัดเจนคือในสถาบัน การศึกษาพยาบาลที่อยู่ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่มีรูปแบบของการจัดกิจกรรมนักศึกษาที่ค่อนข้าง สมบูรณ์ อันเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง โดยการจัดตั้งชมรมต่างๆ และ นักศึกษามีสิทธิ์ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมตามสนใจ ได้มากกว่านักศึกษาพยาบาลในสถาบันการศึกษา พยาบาลที่เปิดสอนเพียงสาขาเดียว จึงพบว่า ความพึงพอใจต่อกิจกรรมนักศึกษาในนักศึกษาที่มีใช้ นักศึกษาพยาบาลในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีน้อยกว่านักศึกษาพยาบาลในสังกัดทบวงวิทยาลัย (มยุรี ภาพรณสกุล, 2529) แต่เมื่อพิจารณาถึงความคล้ายคลึงของกิจกรรมในนักศึกษาพยาบาล ทุกสังกัด สรุปโดย ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยกิจกรรมของนักศึกษาพยาบาลที่ประพฤติปฏิบัติสืบทอดต่อ กันมาจนเป็นประเพณี กิจกรรมของชมรม กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญประจำปี และกิจกรรมของ ท้องถิ่น ดังต่อไปนี้ (ศิริรัตน์ จันทรแสงรัตน์, 2538)

กิจกรรมที่เป็นประเพณีของนักศึกษา ได้แก่ การรับน้องใหม่ งานราตรีน้องใหม่ งานรับ หมวก งานรับตะเกียง และงานเลี้ยงอำลา สำหรับกิจกรรมของนักศึกษาที่เกี่ยวกับการรับน้องใหม่ นั้น นักศึกษารุ่นพี่ โดยเฉพาะปี 2 จะนัดพบน้องใหม่ทุกคนในช่วงเย็นถึงค่ำ เพื่อให้น้องใหม่แนะนำ ตัวเองให้รุ่นพี่รู้จัก ผูกท่อนคำปฏิญาณตน ซ้อมเพลงประจำวิทยาลัย รุ่นพี่บางคนอาจใช้คำพูด ท่าที่ และน้ำเสียงที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่นักศึกษาใหม่ และมีปฏิริยาตอบโต้ หรือเกิดความรู้สึกลึกๆ ที่ไม่ดีกับนักศึกษาใหม่ กิจกรรมเช่นนี้มักจะจัดในช่วงเดือนหรือเทอมแรกเท่านั้น กล่าวคือมักหยุดยั้ง หลังจากประเพณีลอดซุ้ม หรือประเพณีปล่อยระเบียบ งานราตรีน้องใหม่ เป็นกิจกรรมในช่วง กลางคืนหลังจากน้องใหม่ได้ลอดซุ้มไปแล้วในช่วงกลางวัน รูปแบบของงานราตรีน้องใหม่จะจัดให้มี

การรับประทานอาหาร หรืออาหารว่างร่วมกันระหว่างนักศึกษารุ่นพี่รุ่นน้อง และเชียวณาจารย์ ร่วมในงานด้วย ในงานมีการแสดงการละเล่นของแต่ละชั้นปี มีการลีลาศเต็นรำ น้องใหม่จะได้รับของขวัญจากพี่รหัสทั้ง 3 ชั้นปี การจัดงานจะสิ้นสุดลงเวลาประมาณ 23.00-24.00 น. งานรับหมวกเป็นกิจกรรมที่จัดให้หลังจากที่นักศึกษาสอบผ่านในภาคเรียนที่ 1 หรือ 2 และจะต้องขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหน้าที่พยาบาลต่อไป จึงเสมือนเป็นการย้ำเตือนถึงภาระกิจแห่งวิชาชีพ และความมานะอดทนที่นักศึกษาจะต้องมีมากขึ้น คณาจารย์และรุ่นพี่จะเป็นผู้ตีหมวกให้แก่นักศึกษา ซึ่งรูปแบบของงานจะสร้างความประทับใจแก่นักศึกษาเป็นอย่างมาก ประเพณีที่ควบคู่กันรับหมวกคือ งานรับตะเกียง โดยจะจัดในช่วงกลางคืนหลังรับหมวกไปแล้ว มีจุดประสงค์เพื่อรำลึกถึงคุณงามความดีของ ฟลอเรนซ์ ไนติงเกล ผู้นำทางการพยาบาลท่านแรก สำหรับงานเลี้ยงอำลาเป็นงานเลี้ยงซึ่งจัดให้นักศึกษาปี 4 ที่กำลังจะจบการศึกษา รูปแบบของงานคล้ายงานราตรีน้องใหม่ที่มีการร่วมกันแสดงความยินดีในความสำเร็จและอาลัยที่ต้องจากกัน

กิจกรรมของชมรมโดยทั่วไปประกอบด้วยกิจกรรมกีฬา กิจกรรมทางสังคม และวัฒนธรรม กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และกิจกรรมการปกครองตนเองของนักศึกษา วิทยาลัยบางแห่งมีตัวแทนนักศึกษาในรูปสโมสรมักศึกษาที่มาจาก การเลือกตั้ง บริการและดำเนินกิจกรรมของนักศึกษาเอง โดยมีอาจารย์คอยให้คำแนะนำ คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ในขณะที่วิทยาลัยพยาบาลบางแห่งอาจารย์คนใดคนหนึ่งเป็นผู้จัดการเสียทุกอย่าง นักศึกษาหรืออาจารย์อื่น ไม่มีส่วนรู้เห็นในการบริหารหรือจัดกิจกรรมใด ๆ จึงทำให้เกิดปัญหาความไม่ร่วมมือตามมา

ในด้านกิจกรรมกีฬานั้น จะมีการจัดการแข่งขันทั้งในรูปกีฬาภายใน และกีฬาภายนอกสถาบันทุกปี เช่น ในเขตส่วนกลางจะมีการจัดงานกีฬาสถาบันพยาบาล ที่มีสถาบันพยาบาลเกือบทุกสถาบันเข้าร่วม ในส่วนภูมิภาคของสังกัดกระทรวงสาธารณสุขก็มีการจัดกีฬาระหว่างสถาบันทุกแห่งที่อยู่ในสังกัด เป็นต้น เหล่านี้ทำให้นักศึกษาต้องประกอบกิจกรรมร่วมกัน ทั้งในรูปแบบของการฝึกซ้อมเพลงเชียร์ ฝึกซ้อมกีฬาเพื่อแข่งขัน เป็นต้น ทั้งนี้โดยอยู่ในการควบคุมของนักศึกษารุ่นพี่ จนถือว่าการแข่งขันกีฬานี้เป็นกิจกรรมประเพณีอันหนึ่งที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น ที่นักศึกษาพยาบาลรุ่นพี่จะต้องถ่ายทอดให้รุ่นน้อง อันก่อให้เกิดความประทับใจ ความภาคภูมิใจ และผูกพันรักใคร่ปรองดองกันยิ่งขึ้นหลังแข่งขันกีฬาเสร็จสิ้น

ส่วนกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญประจำปีและกิจกรรมของท้องถิ่น ได้แก่ กิจกรรมวันเฉลิมพระชนมพรรษา กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น ส่วนกิจกรรมของท้องถิ่น เช่น งานกาชาด และกิจกรรมเฉพาะกิจอื่น ๆ ของจังหวัด ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ศึกษาพยาบาลที่ไม่ติดภาระฝึกปฏิบัติมักจะต้องผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป อาจโดยสมัครใจหรือไม่สมัครใจ นักศึกษาส่วนใหญ่มักไม่เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ในการทำกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องจากอาจารย์ หรือนักศึกษารุ่นพี่ได้ออกคำสั่งให้ปฏิบัติในกิจกรรมเฉพาะกิจนั้นจนได้เงินมาก จนทำให้นักศึกษารู้สึกเหมือนถูกบีบบังคับฝืนใจอย่างยิ่ง

จากแนวคิดดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า กิจกรรมนักศึกษา คือ การประกอบกิจกรรมต่างๆ โดยที่กลุ่มนักศึกษายาบาลร่วมกันจัดกระทำ และลงมือปฏิบัติทั้งที่กำหนดไว้ใน และนอกหลักสูตร โดยมีทั้งการร่วมกิจกรรมกับเพื่อนนักศึกษา ที่เป็นชั้นปีเดียวกัน และต่างชั้นปีกัน เช่น กิจกรรมรับน้องใหม่ การส่งรุ่นพี่ การแสดงความยินดีกับบัณฑิต กิจกรรมวันรับหมวก กิจกรรมกีฬาภายในและภายนอกสถาบัน การร่วมกิจกรรมส่งเสริมประเพณี และวัฒนธรรมของสถาบัน การร่วมกิจกรรมในชมรมต่างๆ หรือแม้แต่การกระทำกิจกรรมกลุ่มย่อย การทำรายงานกลุ่ม การเลี้ยงสังสรรค์ให้รุ่นพี่รุ่นน้องภายในหอพัก และกิจกรรมที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น สิ่งเหล่านี้นอกจากจะเป็นการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันแล้ว ยังก่อให้เกิดความพึงพอใจ และมีเจตคติที่ดีต่อการอยู่และทำงานร่วมกัน ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ซึ่งความรับผิดชอบ การรู้จักปรับตัวในการทำงาน และเข้าสังคมได้อย่างมีความสุข มีการเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม มีความเป็นผู้นำและเชื่อมั่นในตนเอง (นิภา วงษ์พิพัฒน์พงษ์, 2531) อันจะส่งผลเป็นความรู้สึกละเกิดประสบการณ์ชีวิตที่ดีได้ ถ้ากระทำไปในแนวทางที่ถูกต้อง

นอกจากนี้ นันทนา น้าฝน (2536) ยังได้กล่าวว่า การประสานความร่วมมือกันในกิจกรรมตามหลักสูตรการศึกษา และนอกหลักสูตรการศึกษาจะช่วยให้นักศึกษายาบาลพัฒนาความรู้ความสามารถในเชิงวิชาชีพการพยาบาล สามารถยอมรับทัศนคติและค่านิยม ตลอดจนยอมรับบรรทัดฐานของกลุ่มสังคม และบรรทัดฐานของวิชาชีพได้ง่ายขึ้น สร้างความรู้สึกรักและยินดีในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีจิตสำนึกในความเป็นสมาชิกของกลุ่มอีกด้วย

5. ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนพัฒนาการของมนุษย์ ในสถานศึกษา สภาพแวดล้อมที่สำคัญอันหนึ่งก็คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่กล่าวมาว่ามีความสำคัญต่อการเรียนรู้ การดำเนินชีวิตและรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ของนักศึกษา นั่นคือ นักศึกษาจะมีปฏิริยาโต้ตอบต่อสิ่งเร้าทางกายภาพแตกต่างกันไป หากสภาพทางกายภาพที่แวดล้อมนักศึกษาเป็นสิ่งที่ดี ก็ย่อมสร้างเสริมความพึงพอใจ และจงใจให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ด้วยความสุข และในทางตรงกันข้ามหากสภาพทางกายภาพที่แวดล้อมนักศึกษาเป็นสิ่งไม่ดี ก็ไม่สามารถสร้างเสริมความพึงพอใจให้แก่นักศึกษาได้ (ศิริพร อังคานุสรณ์, 2530) ซึ่งความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจนี้ อาจจะไปสู่ประสบการณ์ชีวิตนักศึกษาในด้านบวกและลบได้ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพนี้ ได้มีผู้กล่าวถึงไว้ดังต่อไปนี้

คุณลักษณะทางกายภาพของสถานศึกษา คือ การมีขนาดกว้างขวางของอาคาร สถานที่พอเหมาะกับการในปัจจุบัน และต้องขยายได้ในอนาคต ต้องอยู่ในสภาพที่ปลอดภัย สะอาดและสวยงาม คำนึงถึงการระบายอากาศ แสงสว่าง จัดส่วนอิทธิก และสงบเงียบแยกออก

จากกัน สามารถใช้ประโยชน์ในกิจกรรมทั้งภายนอกและภายในอาคารได้มากที่สุด (Seager, 1961 อ้างถึงใน ศิริพร อังคานุสรณ์, 2530)

สภาพทางกายภาพ หมายถึง การรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่ออาคารสถานที่ภายใน วิทยาลัยพยาบาล ในด้านเสียง แสง การถ่ายเทอากาศ ความสวยงาม ความสะอาดปลอดภัย และใช้ประโยชน์ได้เพียงพอ (ศิริรัตน์ จันทรแสงรัตน์, 2538)

มยุรี นภาพรรณสกุล ได้กล่าวถึง สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนานักศึกษาและ การใช้ชีวิตในสถาบันไว้ว่า นอกจากจะเกี่ยวข้องกับสภาพทางกายภาพของสภาพห้องเรียน ขนาด และลักษณะของห้องเรียน เสียงและแสงสว่างในห้องเรียน อากาศถ่ายเทในห้องเรียนแล้ว ยังจะ เกี่ยวข้องกับบรรยากาศรอบสถานศึกษาด้วย นั่นคือ การจัดให้มีพื้นที่สีเขียว หรือสีน้ําสวยงาม ในสถาบัน มีเงาไม้ที่ร่มรื่นจากต้นไม้ขนาดใหญ่ มีที่พักผ่อนหย่อนใจ มีที่นั่งเล่น มีที่พูดคุยปรึกษา ทหารี้อส่วนตัว ปรึกษาการเรียนหรือปัญหาอื่นๆ มีที่ให้นักศึกษาทำงาน มีที่สำหรับต้อนรับแขก การจัด บรรยากาศของสถาบันเหล่านี้ย่อมจะทำให้ชีวิตของนักศึกษาสะดวกสบาย รู้สึกมีความสุขที่เข้ามาอยู่ ในสถาบัน รู้สึกว่าสถาบันมีความเป็นมิตรและให้ความอบอุ่น การมีบรรยากาศของสถาบันที่สะอาด มีระเบียบ ร่มรื่น สวยงาม ยิ่งทำให้นักศึกษามีจิตใจสุนทรีย์สงบและเยือกเย็นมากขึ้น เป็นการ กล่อมเกลாதองจิตใจของนักศึกษาด้วย นอกจากนี้สถาบันจะต้องมีมาตรการในการดูแลความปลอดภัย ของทรัพย์สินและสมาชิกที่อยู่ในเขตสถาบัน โดยเฉพาะนักศึกษาที่ต้องอาศัยอยู่ในหอพักของสถาบัน สถาบันควรมีการจัดยามดูแลความปลอดภัยในเวลายามวิกาลด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก ในการใช้ชีวิตอยู่ในสถาบันของนักศึกษา

ในการจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ ที่มีรูปแบบการเรียนการสอนทั้งในส่วน ทฤษฎีและปฏิบัติ ที่ทำให้นักศึกษาต้องพักอาศัยอยู่ในหอพัก ภายในบริเวณเดียวกันหรือใกล้กับสถาน ศึกษา จึงเห็นความสำคัญว่า สิ่งแวดล้อมทางกายภาพเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการพัฒนานักศึกษาได้ทาง หนึ่ง ดังจะเห็นได้จากการที่มีข้อบังคับจากสภาการพยาบาล ว่าด้วยการรับรองสถาบันการศึกษา วิชาการพยาบาลและผดุงครรภ์ พ.ศ. 2529 ที่กำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่ทุกสถานศึกษาพยาบาล ต้องปฏิบัติ นั่นคือสภาพภายในวิทยาลัยพยาบาล ควรมีขนาดและจำนวนอาคารสถานที่ได้สัดส่วนกับ นักศึกษา เช่น ห้องบรรยายความจุที่นั่ง 100 คน ให้มีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 1 ตารางเมตรต่อนักศึกษา 1 คน ห้องสมุดมีจำนวนที่นั่งไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของจำนวนนักศึกษาทั้งสถาบัน ห้องสุขาให้มี อัตราส่วนนักศึกษาและอาจารย์ 10 คนต่อ 1 ห้อง ห้องปฐมพยาบาลมีจำนวนห้องตามความจำเป็น และให้มีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 25 ตารางเมตรต่อ 1 ห้อง ในด้านขนาดพื้นที่ห้องพักในหอพักนักศึกษา ต้องไม่น้อยกว่า 7 ตารางเมตรต่อนักศึกษา 1 คน เป็นต้น

จากแนวคิดต่างๆ จึงสรุปว่า สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คือ การจัดการกระทำและกิจกรรมที่ เกี่ยวกับสภาพของอาคารสถานที่ บรรยากาศภายในและรอบๆ ของสถานศึกษาและหอพักของสถาน

ศึกษายังมีผลต่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษาทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพภายในสถานศึกษาพยาบาลนั้นจะมีผลต่อประสบการณ์ชีวิตในทางบวกของนักศึกษาได้ ตรงกับกระบวนการสร้างและพัฒนาเจตคติ ที่สรุปว่า เมื่อบุคคลมีการรับรู้ซึ่งสิ่งเร้า และเหตุการณ์ก็จะเกิดการตอบสนองเป็นประสบการณ์ของตนเอง แล้วจะนำมาซึ่งคุณค่าของสิ่งนั้น โดยแสดงออกเป็นความพึงพอใจ (พวงรัตน์ บุญญารักษ์, 2533) ซึ่งจัดว่าเป็นลักษณะของอารมณ์ที่มีส่วนใกล้ชิดกับประสบการณ์ของบุคคล และมีความสำคัญทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งต่างๆ ได้ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของสถานศึกษาพยาบาล จึงมีผลต่อประสบการณ์ชีวิตที่ดีในสถานศึกษาพยาบาล อันจะมีความสัมพันธ์กับการเกิดเจตคติที่ดีในวิชาชีพพยาบาลได้ในที่สุด

6. ด้านบริการและสวัสดิการ

งานบริการและสวัสดิการนักศึกษา เป็นงานประเภทหนึ่งของงานกิจการนักศึกษาที่วิทยาลัยจัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวก และมุ่งพัฒนาสวัสดิภาพให้แก่นักศึกษาในด้านชีวิตความเป็นอยู่และการศึกษาเล่าเรียน (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530) ได้แก่ บริการหอพัก บริการสุขภาพอนามัย บริการโภชนาการ บริการให้คำปรึกษาแนะแนว (มยุรี นภาพรรณสกุล, 2529) บริการด้านกีฬาและนันทนาการ บริการด้านแหล่งความรู้ทางวิชาการ (จิรวัดน์ วีรังกร, 2527)

จากการศึกษาผู้วิจัย ถึงเรื่องบริการและสวัสดิการของสถานศึกษาพยาบาล พบว่า จากสภาพการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ ที่นักศึกษาต้องศึกษาภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ทำให้นักศึกษาพยาบาลต้องเข้ามาอยู่หอพักของสถานศึกษานั้น ส่งผลทำให้สถานศึกษาพยาบาลต้องดำเนินการในงานบริการและสวัสดิการด้านต่างๆ เข้ามาไว้ในหอพักแทบทั้งสิ้น งานบริการและสวัสดิการของสถานศึกษา จึงต้องจัดดำเนินการควบคู่ไปกับงานบริการและสวัสดิการในหอพัก

ซึ่งงานบริการและสวัสดิการของหอพักนักศึกษาในปัจจุบันนี้ นอกจากจะมุ่งให้หอพักเป็นที่อยู่อาศัยที่สะอาดปลอดภัย แล้วยังต้องคำนึงถึงการพัฒนานักศึกษาในด้านต่างๆ ดังข้างต้น ซึ่งสามารถที่จะจัดกระทำได้หลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่เชื่อว่าสามารถพัฒนานักศึกษาได้ในมิติที่กว้างกว่าการจัดรูปแบบอื่น คือ การจัดหอพักแบบศูนย์ศึกษาและอาศัย (Living Learning Center) ซึ่ง วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2530) ได้ให้แนวคิดในการจัดบริการไว้ดังนี้

1. การจัดสิ่งแวดล้อมภายในหอพักให้เกิดความมีระเบียบวินัยและความสะอาดสวยงาม
2. การสร้างสิ่งแวดล้อมให้เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน
3. การจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมที่พัฒนาทักษะทางสังคม

4. การจัดให้มีโภชนาการที่ถูกต้องเหมาะสม
5. การจัดให้มีนันทนาการ
6. การจัดให้มีหน่วยสุขภาพอนามัย
7. การจัดให้มีพัฒนาความเป็นผู้นำ
8. การจัดให้มีชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ดี
9. การจัดให้มีแนะแนวด้านต่าง ๆ

ทั้งหมดผู้กล่าวถึงกิจกรรมที่อาจจัดขึ้น อันเกี่ยวข้องกับการจัดบริการข้างต้น พอสรุปได้ดังนี้ ในบริการด้านนันทนาการ ควรจะจัดอุปกรณ์และสถานที่สำหรับเล่นกีฬาไว้ โดยหาอาสาสมัครที่จะช่วยสอนกีฬาต่างๆ ให้ เช่นจัดห้องสำหรับกายบริหาร โยคะ หรือกิจกรรมเข้าจังหวะ ควรมีสโมสรเทนนิส สนามบาสเกตบอล วอลเลย์บอล ไว้ให้นิสิตออกกำลังกาย เป็นต้น ในบริการด้านอนามัย หอพักและสถานที่เรียนควรมีห้องพยาบาลโดยมีพยาบาลประจำตลอดเวลา และมียาประจำบ้านเพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาลเบื้องต้น และควรที่จะขยายงานที่เน้นในเรื่องการป้องกันมากขึ้น มากกว่าที่จะมีภาระด้านการตรวจรักษาอย่างเดียว ซึ่งได้แก่ การให้ความรู้เรื่องการป้องกันโรคต่างๆ ในบริการด้านของงานปรึกษาแนะแนว ควรจัดใน 2 ด้านคือ ในด้านแนะแนวการศึกษา เช่นในลักษณะของการสอนซ่อมเสริม และแนะแนวความรู้ทางด้านวิชาการ และในด้านของการให้คำปรึกษาซึ่งจัดให้แก่นักศึกษาซึ่งมีความไม่สบายทางจิต ในบริการที่เกี่ยวกับด้านส่งเสริมระเบียบวินัยควรดำเนินการ เช่นสนับสนุนการประกวดแต่งห้องพักห้องเรียน ด้วยวัสดุราคาถูกแต่สวยงาม สะอาดและเป็นระเบียบ นอกจากนี้ก็อาจจะให้กรรมการประจำหอพักและสถานที่เรียน คอยสอดส่องดูแล ตักเตือน และมีการประชุมเสนอข้อคิดเห็น รับฟังความคิดเห็นกัน ในด้านระเบียบวินัยและการสร้างระเบียบวินัยในตนเอง ในด้านโภชนาการ ต้องประกันในคุณภาพด้านความสะอาด คุณค่าทางโภชนาการของอาหาร ตลอดไปถึงต้องมีการควบคุมผู้ประกอบการ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาหาร ที่ต้องมีผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารเป็นผู้ควบคุม รวมไปถึงการปลูกฝังให้มีนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร ในด้านนันทนาการ ควรเปิดโอกาสหรือจัดนันทนาการให้กับนักศึกษาด้วย เช่น งานรื่นเริงในวันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น (จิรวัดน์ วีรังกร, 2527 วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ศรีรัตน์ จันทระสมวงศ์, 2530)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า งานบริการและสวัสดิการ คือ การกระทำและกิจกรรมของสถาบันที่จัดให้กับนักศึกษาเกี่ยวกับงานด้านโภชนาการ ด้านสุขภาพ ด้านนันทนาการและนันทนาการ ด้านการปรึกษาแนะแนว อันจะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

จากการศึกษาของผู้วิจัยถึงบริการและสวัสดิการ ที่สถาบันการศึกษาพยาบาลจัดให้กับนักศึกษานพยาบาลพบว่า โดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะเข้ากันได้กับลักษณะของบริการต่างๆ ในข้างต้นนี้

และสืบเนื่องจากนักศึกษายาบาล ต้องมีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกับสวัสดิการหรือบริการเหล่านี้ เป็นอย่างมาก เพราะสถานศึกษาและหอพักคือสถานที่ที่นักศึกษายาบาล โดยส่วนใหญ่ต้องใช้ในการอยู่อาศัยระหว่างที่ศึกษาเล่าเรียน ดังจะเห็นได้จากการศึกษาวิจัยของ ศิริรัตน์ จันทรแสงรัตน์ (2538) ที่พบว่า งานหอพักซึ่งหมายถึง การรับรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการจัดบริการในหอพักของวิทยาลัยพยาบาล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตของนักศึกษายาบาล โดยรวมในหมวดหน้าที่ หมวดสุขภาพ หมวดชีวิตประจำวัน หมวดสังคมและเศรษฐกิจ หมวดจิตใจและจิตวิญญาณ หมวดครอบครัว จึงกล่าวได้ว่า บริการและสวัสดิการจะเป็นเบื้องต้นของการตอบสนองความต้องการ ด้านร่างกายและจิตใจ เป็นขั้นตอนแรกของการรู้จักและเข้าใจกันและเป็นพื้นฐานที่ดี ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ นักศึกษากับนักศึกษา อันนำไปสู่ความพึงพอใจ ความประทับใจ และการพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาในที่สุด ดังที่ สมิธ และ โธมัส (Smith and Thomas, 1989 cite in Bryant, J.A. Banta, T.W. Bradley, J.L., 1995) ศึกษาพบว่า มีปัจจัยสำคัญที่สุด 2 อย่างที่สามารถทำนายการพึงพอใจในการศึกษาของนักศึกษา คือ การได้สัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิ่งต่างๆ ในสถาบัน และการได้มีส่วนร่วมในโปรแกรม สันทนาการต่างๆ ของสถาบัน โดยพบว่าผลประโยชน์ที่นักศึกษาได้รับจากการร่วมสันทนาการ ทำให้นักศึกษารู้สึกพึงพอใจในเรื่องของสุขภาพดี การผ่อนคลายความเครียด การสัมพันธ์กับผู้อื่น การได้รับความนับถือจากผู้อื่น และความมั่นใจในตนเอง (Bryant, J.A., Banta, T.W., Bradley, J.L., 1995) งานบริการและสวัสดิการจึงมีผลต่อความรู้สึกพึงพอใจและความรู้สึกนึกคิดของนักศึกษายาบาล อันต่อเนื่อง ไปถึงการมีประสบการณ์ชีวิตนักศึกษาในทางบวก และการมีเจตคติที่ดีในวิชาชีพพยาบาล

5. เจตคติในวิชาชีพของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์

ความหมายของเจตคติ

เจตคติ เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า "ทัศนคติ" ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Attitude" หมายถึง ท่าที ความรู้สึกของคนซึ่งเป็นอำนาจหรือแรงขับอย่างหนึ่ง ที่แฝงอยู่ในจิตใจของมนุษย์ และพร้อมที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2499 อ้างใน นุสร จำปาวัลย์, 2535)

เชดคักดี โมราสินธุ์ (2520) ได้กล่าวถึงเจตคติไว้ว่า "เจตคติเป็นความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งต่างๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองสิ่งเร้าต่างๆ ในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจเป็นไปในทาง

สนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการอบรม ให้รู้ระเบียบวิธีของสังคม ซึ่งเจตคตินี้จะแสดงให้เห็นชัดเจนได้ในกรณีที่สิ่งเรานั้นเป็นสิ่งเร้าทางสังคม

เจตคติ เป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ที่แสดงออกมาเป็นท่าทีและสภาพความพร้อมทางความคิดและจิตใจของบุคคล ที่จะรับและสนองตอบต่อสิ่งเร้าและสภาพการณ์ต่างๆ ในทิศทางที่เป็นบวกลบ หรือเป็นกลาง (พวงรัตน์ บุญนารักษ์, 2533)

เจตคติ หมายถึง ทศคติ ค่านิยม ความรู้สึก ความสนใจ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายในของแต่ละบุคคล มีความละเอียดอ่อนและซับซ้อนมากกว่าการเรียนรู้ทางสมอง (ปาหนัน บุญหลง, 2534)

ฟิชไบน์ (Fishbein, 1967) ให้คำนิยามเจตคติว่า "เป็นความมากน้อยของความรู้สึกในทิศทางบวกหรือลบ ที่บุคคลมีต่อที่หมายหนึ่ง ๆ"

เทอร์สโตน (Thurstone, 1967) กล่าวว่า เจตคติคือ การแสดงออกของความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

อนาสตาซี (Anastasi, 1976) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความโน้มเอียงที่จะแสดงออกมาว่าชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่างๆ ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง แต่สามารถสรุปพาดพิงจากพฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งที่ใช้ภาษาพูดและไม่ใช้ภาษาพูด

จากความหมายต่างๆ ข้างต้น สรุปได้ว่า เจตคติคือ ความเข้าใจและความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่น สิ่งของ เหตุการณ์ และสถานการณ์ต่างๆ ในทิศทางที่ให้คุณค่าเป็นบวกลบหรือกลางได้ ซึ่งไม่สามารถวัดได้โดยตรง รู้ได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งที่เป็นภาษาพูดและไม่ใช้ภาษาพูด ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม

ธรรมชาติของเจตคติ

วารินทร์ สายโอบเอื้อ และคณะ (2522) ได้จัดธรรมชาติของเจตคติไว้ดังนี้

1. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับอารมณ์อย่างใกล้ชิด ถ้าเหตุการณ์ใด บุคคลใด ก่อให้เกิดความพอใจ เกิดประโยชน์ต่อตน ก็จะมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น
2. เกิดจากความรู้สึกที่สะสมมานาน โดยเฉพาะความรู้สึก ในทำนองเดียวกันจะทำให้เกิดเจตคติได้เร็วและเปลี่ยนแปลง
3. เจตคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลโดยทั่วไปได้ เช่น นักเรียนที่มีเจตคติต่อโรงเรียน ต่อครูในทางที่ดี จะอยากมาโรงเรียน อยากพบครู
4. เจตคติจะสามารถถ่ายทอดออกไปสู่คนอื่น ๆ ได้ เช่น จากพ่อแม่ไปยังครู จากครู

ไปยังนักเรียน ทั้งขึ้นอยู่กับ ความรัก ความนับถือ และความศรัทธาในตัวบุคคลเป็นสำคัญ

5. เจตคติเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างไปจากเดิม ก็จะเปลี่ยนแปลงได้

ซึ่งแนวคิดนี้ได้สอดคล้องกับที่ พวงรัตน์ บุญนารักษ์ (2533) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้ มิใช่มีติดตัวมาแต่กำเนิด
2. เจตคติเป็นระบบพฤติกรรมมีองค์ประกอบ 3 อย่างคือ

2.1 ปัญญา (Cognitive component) ได้แก่ ความรู้ ความคิด ความเชื่อ คือบุคคลต้องเคยมีประสบการณ์ ได้รับข้อมูล และเกิดความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งหรือสภาพนั้น ๆ มาแล้ว

2.2 จิตอารมณ์ (Affective component) ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจ ชอบ-ไม่ชอบ ชื่นชม-รังเกียจ เป็นต้น

2.3 การแสดงพฤติกรรมหรือการปฏิบัติ (Behavior component) คือ แนวโน้มหรือท่าทีที่จะเลือกตอบสนองในแง่การ ยอมรับ-ไม่ยอมรับ เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย เต็มใจทำ-ไม่เต็มใจทำ เข้าใกล้-ถอยห่าง เป็นต้น

3. ในเจตคติต่าง ๆ ของบุคคลจะมีองค์ประกอบทั้ง 3 นี้อยู่เสมอ แต่อาจจะเป็นไปในสัดส่วนหรือน้ำหนักที่แตกต่างกันไป เช่น เจตคติบางอย่างเกิดจากความรู้ ความคิด เป็นส่วนสำคัญ มีความรู้สึก และอารมณ์ประกอบอยู่น้อย และบางอย่างอาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์ด้านอารมณ์มากกว่าจากความคิด

4. เจตคติเป็นพฤติกรรมที่ซับซ้อน มีทั้งมิติด้านทิศทาง (direction) ซึ่งอาจเป็นบวก ลบ หรือเป็นกลาง ด้านระดับความรุนแรง (intensity) เช่น ไม่ชอบมาก ไม่ชอบบ้าง ไม่ชอบเลย ด้านขอบเขต (extension) คือครอบคลุมมากหรือน้อยและความยั่งยืนคงทน (duration)

สรุปได้ว่า ธรรมชาติของเจตคตินั้นเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคลเป็นสำคัญซึ่งอาจมีทิศทางในทางบวก ลบ หรือ กลางก็ได้ เจตคดียังเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลให้คงอยู่ค่อนข้างถาวร สามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่นได้ และสามารถเปลี่ยนแปลงได้อีกด้วย จึงเชื่อว่าเจตคติที่ดีต่อในวิชาชีพของบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ สามารถที่จะเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้จากการรับรู้และเรียนรู้ จากการมีประสบการณ์ด้วยตนเอง ขณะที่ใช้ชีวิตอยู่ในสถานการศึกษายาบาล เมื่อมีเจตคติที่ดีในวิชาชีพเกิดขึ้นย่อมส่งผลให้พฤติกรรมที่แสดงออกในการปฏิบัติงานของบัณฑิตพยาบาลในการให้บริการแก่สังคมมีประสิทธิภาพตามไปด้วยอย่างแน่นอน

องค์ประกอบของการเกิดเจตคติ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 อ้างใน นุสร จำปาวัลย์ ; 2535) กล่าวถึงองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดเจตคติคือ

1. ตัวบุคคล ประสบการณ์ในการให้การเลี้ยงดูหรือฝึกอบรม จะเป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพของบุคคล ขณะเดียวกันบุคคลก็ย่อมมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ซึ่งจะมีผลทำให้เจตคติของบุคคลเหล่านั้นแตกต่างกันด้วย
2. สัมพันธภาพระหว่างบุคคลคือ ความเหมือนกันของเจตคติของบุคคลสองคน เมื่อบุคคลทั้งสองนั้นมีเจตคติที่เหมือนกันและมีโอกาสที่จะมีปฏิกริยาหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ความคิดเห็นของแต่ละคนจะเป็นสิ่งตอบแทน (reward) ให้กันและกัน
3. กลุ่ม บุคคลหนึ่งย่อมมีส่วนร่วมร่วมกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกหลายคน ในขณะที่เดียวกันบุคคลนั้นก็อาจจะมีความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับกลุ่มอื่นด้วย เจตคติของบุคคลนั้นย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลในกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิกด้วย ดังนั้นเจตคติของบุคคลจะเปลี่ยนได้ทางหนึ่งก็โดยการเปลี่ยนแปลงเจตคติของกลุ่ม
4. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล กลุ่มต่างๆ ถ้ายังมีความเหมือนกันมากเท่าใด ในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรม โดยทั่วไป ความชอบกันระหว่างกลุ่มก็จะมีมากเท่านั้น

ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวตรงกับที่ ชีระพร อวรรณโณ (2521) ให้ไว้ว่า เด็กที่โตมาในครอบครัวจะได้รับอิทธิพลจากพ่อแม่ พี่น้องและญาติ ในการสร้างเจตคติต่อสิ่งนั้นๆ เมื่อเด็กเข้าโรงเรียน ครูและกลุ่มเพื่อนก็มีอิทธิพลในการสร้างและเปลี่ยนเจตคติ ประสบการณ์ส่วนตัว และสังคมก็มีส่วนต่อเจตคติของบุคคลเป็นอย่างมาก

ในการพัฒนาเจตคติในวิชาชีพพยาบาล พวงรัตน์ บุญนารักษ์ (2533) กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนกลุ่มผู้ปฏิบัติงานหรือกลุ่มสังคมมีความสำคัญมาก เพราะล้วนสามารถสร้างหรือปรับเปลี่ยนเจตคติของนักศึกษาพยาบาลได้ เพราะเมื่อบุคคลต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มก็มีแนวโน้มจะรับฟังยอมรับเจตคติและแบบแผนพฤติกรรมของกลุ่มนั้นมา ดังนั้นฝ่ายการศึกษาพยาบาล จึงจำเป็นต้องร่วมมือกันสร้างกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ให้เป็นไปในแบบแผนพฤติกรรมที่แสดงเจตคติในวิชาชีพการพยาบาลในทางบวก สอดคล้องกับที่ นันทนา น้ำฝน (2536) ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ดังนี้ว่า ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง นักศึกษาพยาบาลกับพยาบาลวิชาชีพกับเพื่อนนักศึกษาและกับอาจารย์พยาบาล ล้วนช่วยให้นักศึกษาพัฒนาความรู้ความสามารถในเชิงวิชาชีพพยาบาล สามารถยอมรับทัศนคติ และค่านิยม ตลอดจนยอมรับบรรทัดฐานของกลุ่มสังคม และบรรทัดฐานของวิชาชีพได้ง่ายขึ้น

การเปลี่ยนแปลงเจตคติ

Triandis (1971) กล่าวว่า เจตคติสามารถเปลี่ยนได้ เนื่องจาก

1. ได้รับข้อมูลใหม่จากบุคคลหรือสื่อมวลชน
2. ได้รับประสบการณ์ตรงหรือความกระทบกระเทือน
3. ถูกบังคับให้ปฏิบัติไม่ตรงกับเจตคติของตน
4. การบำบัดรักษาทางจิตใจ เพื่อให้เข้าใจเหตุผลที่ถูกต้องขึ้น
5. เปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมใหม่

ไพบูลย์ อินทวิชา (2517 อ้างใน นุสร จำปาวัลย์, 2535) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลนั้น อาจทำได้โดยวิธีการต่างๆ 4 ประการ ดังนี้ คือ

1. บุคคลเปลี่ยนแปลงเจตคติได้โดยอาศัยแรงจูงใจ
2. บุคคลเปลี่ยนแปลงเจตคติได้โดยอาศัยเทคนิคอันเหมาะสม
3. บุคคลเปลี่ยนแปลงเจตคติได้โดยอาศัยหลักการกระทำหรือการปฏิบัติจริง
4. บุคคลเปลี่ยนแปลงเจตคติได้โดยอาศัยหลักการแห่งเหตุ-ผล

ลักษณะของเจตคติ

สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์, อนุสรณ์ สกุลคุ (2522 อ้างใน นุสร จำปาวัลย์, 2535) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

1. เจตคติเชิงนิมาน เป็นการแสดงออกในลักษณะความพึงพอใจ เห็นด้วย สนับสนุน ปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ
2. เจตคติเชิงนิเสธ เป็นการแสดงออกในลักษณะตรงข้ามกับเจตคติเชิงนิมาน เช่น ไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่ยินดี ไม่ร่วมมือ ไม่ทำตาม
3. เจตคติที่เป็นกลาง เป็นการแสดงออกในลักษณะที่ไม่เป็นเจตคติเชิงนิมานและเชิงนิเสธ แต่อยู่ระหว่างกลางๆ ไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง เช่น รู้สึกเฉยๆ ไม่ถึงกับชอบหรือเกลียด เป็นต้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเจตคติในวิชาชีพพยาบาล

1. ทฤษฎีการเรียนรู้

1.1 การเรียนรู้จากประสบการณ์ คือ การที่บุคคลได้มีประสบการณ์ด้วยตนเองกับสิ่งเร้า นั้น ถ้าประสบการณ์ตรงที่บุคคลได้รับจากสิ่งเร้า นั้น เกิดผลเป็นที่พอใจ หรือ เป็นผลดีจะมีอิทธิพลให้เกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าผลจากประสบการณ์ไม่เป็นที่พอใจก็มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งเร้า นั้นได้

ในการศึกษาและบริการพยาบาล ต่างก็มีสิ่งเร้าที่มีผลต่อการพัฒนาเจตคติในวิชาชีพการพยาบาลแตกต่างกัน ด้านการศึกษาคือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และในสถานบริการ ซึ่งปรากฏในลักษณะของปฏิริยาสัมพันธ์ระหว่างครู-นักเรียน การมอบหมายงาน กุศโลบายในการเรียน หรือวิธีการสอน รวมทั้งท่าทีและการแสดงออกของครู ส่วนด้านบริการพยาบาลนั้น รวมเอาพฤติกรรมรวมของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลทุกคน ตลอดจนถึงแวดล้อมทุกอย่างในสถานบริการและในชุมชน สิ่งเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างเจตคติที่ดี หรือเป็นไปในทางบวกได้ ก็จะต้องมุ่งยึดที่การปฏิบัติหรือการแสดงออกในรูปของ "วิชาชีพ" เป็นสำคัญ (พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ ,2533)

1.2 การเรียนรู้จากภาวะเงื่อนไขเสริมแรง (conditioning and reinforcement)

แนวคิดกลุ่มนี้อธิบายว่า การเรียนรู้จากการกำหนดภาวะเงื่อนไขในสิ่งเร้า จะก่อให้เกิดการเสริมแรง ความพึงพอใจ การตอบสนองเป็นพฤติกรรมได้ เช่นที่ Skinner (1904 อ้างใน สุชา จันท์เอม, 2533) ได้ทดลองให้อาหารแก่หนูขาวที่ต้องกดคานกลไกก่อนจึงได้อาหารที่เป็นแรงหนุนกำลัง

ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเจตคติในวิชาชีพพยาบาล อธิบายได้ว่าการเรียนรู้จากภาวะเงื่อนไขของสภาพการณ์ควบคุมก่อให้เกิดผลพอใจ ไม่พอใจ อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเจตคติ นั่นคือ ถ้ากำหนดพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาลว่าควรเป็นอย่างไร เช่น อ่อนน้อม-ยอมตาม แข็งกร้าว-ดุดัน หรือแสดงสิทธิและความคิดของตนอย่างเป็นอิสระ หรือจะบ่งชี้ในลักษณะของความเป็นหญิง และ/หรือความเป็นชาย การกำหนดเงื่อนไขในการปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาล ควรจะต้องกำหนดขึ้นอย่างเป็นที่ยอมรับ และมีการเสริมแรง เช่น คำสรรเสริญ เป็นต้น จึงสามารถปรับเจตคติและพฤติกรรมให้เป็นไปอย่างเหมาะสมได้ต่อไป

1.3 การเรียนรู้จากการเลียนแบบตัวอย่าง

การเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมและเจตคติ เกิดจากการที่บุคคลได้สังเกตและ

เลียนแบบจากตัวอย่าง ซึ่งตัวอย่างเหล่านี้อาจมีอยู่ในหลายลักษณะ เช่น จากชีวิตจริง จากบุคคลในประวัติศาสตร์ จากสื่อมวลชน

ในเรื่องของการเลียนแบบ เพื่อนำสู่การพัฒนาเจตคติในวิชาชีพการพยาบาล อธิบายได้ว่า เมื่อบุคคลมีความพึงพอใจ ชอบใจ หรือประทับใจในบุคคลใด ก็จะพยายามเข้าใกล้ซิด และเลียนแบบบุคลิกภาพของบุคคลนั้น ซึ่งกล่าวได้ว่าการเรียนรู้จากการเลียนแบบมีส่วนเกี่ยวข้องกับเจตคติ การเลียนแบบที่มีประโยชน์ และก่อให้เกิดเจตคติที่ดีในวิชาชีพควรได้พิจารณาอย่างถ่องแท้ เพื่อให้ผู้เลียนแบบได้แสดงพฤติกรรมเลียนแบบได้จริง และเป็นการเลียนแบบที่ให้ผลบวก

1.4 การเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

การเรียนรู้ข้อมูล การพูดคุย รับประทานอาหาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนอื่น และจากสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ หรือจากแหล่งความรู้ จะช่วยให้เกิดความเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งเจตคติขึ้นได้ นั่นคือ ข้อมูลที่ได้รับตรงหรือคล้ายกับข้อมูลหรือเจตคติเดิมของบุคคล จะทำให้เกิดการเรียนรู้และทำความเข้าใจยอมรับได้ง่ายและเร็วกว่าข้อมูลที่ไม่ตรงกับเจตคติของบุคคลนั้น

สรุปได้ว่าทฤษฎีการเรียนรู้นี้เกี่ยวข้องและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลได้ ทั้งในระบบการศึกษาและบริการพยาบาล โดยปรากฏในวิธีการให้ข้อมูล และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งหมายถึงวิธีสอน และวิธีปฏิบัติด้านการบริหารจัดการของฝ่ายบริการ เช่น การร่วมประชุมปรึกษา จัดหาแหล่งความรู้และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ให้

2. ทฤษฎีความสอดคล้องและความขัดแย้งทางความคิด (Consistency and cognitive dissonance theories)

ทฤษฎีทั้งสองทฤษฎีมีความสอดคล้องกันในการอธิบายการเกิด และการคงตัวของเจตคติ ในแง่ความสอดคล้องกลมเกลียวกันของผู้นำความรู้ อารมณ์ และการแสดงออกถ้าเมื่อใดเกิดมีความขัดแย้งไม่ตรงกันในความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเรานั้น หรืออาจเกิดความไม่สอดคล้องกัน ระหว่างองค์ประกอบสามด้านดังกล่าวของเจตคติ จะมีผลทำให้บุคคลไม่สบายใจ ต้องพยายามหาทางลดความขัดแย้งนั้นสร้างความสอดคล้องในความคิดให้เกิดขึ้น

ลักษณะของความไม่สอดคล้องในองค์ประกอบสามประการของเจตคติ ในด้านการศึกษา และบริการพยาบาลเกิดขึ้นอยู่เสมอ เป็นต้นว่า ข้อมูลเกี่ยวกับวิชาชีพการพยาบาลจากครู และพยาบาลแต่ละคนจะไม่ตรงกัน เพราะต่างคนต่างความคิดและต่างความเชื่อ ประสบการณ์ของผู้เรียนเอง สร้างความรู้ลึกและอารมณ์อีกอย่างหนึ่ง การแสดงออกก็เป็นไปอีกรูปแบบหนึ่ง เหล่านี้จะหาความสอดคล้องได้ยาก ดังนั้นการลดความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบคือ

2.1 ตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามระดับอารมณ์ คือ ชอบสิ่งใดมากก็เลือกทำสิ่งนั้น และปรับตัวเปลี่ยนท่าทีไปให้สอดคล้อง

2.2 แสวงหาความรู้ ข้อมูล หรือที่ปรึกษาเพิ่มเติม เพื่อช่วยในการตัดสินใจ

2.3 การใช้กลวิธีป้องกันตัว (defense mechanism) แบบต่างๆ เช่น ชดเชย ถอยหนี ทหาเหตุผลเข้าข้างตัวเอง เพื่อทำให้ตัวเองสบายใจขึ้น ในการเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเป็นได้ว่าทั้งสองทฤษฎีนี้ให้ข้อมูลสรุปว่า ถ้าข้อมูลหรือประสบการณ์มีลักษณะสอดคล้องกับเจตคติเดิมของบุคคลก็ไม่เป็นปัญหาในการยอมรับ และอาจช่วยให้มีการเสริมเจตคติเดิม บุคคลอาจไม่ยอมรับประสบการณ์ใหม่หรือต้องหาทางลดความขัดแย้ง ด้วยการเปลี่ยนเจตคติเดิมก็เป็นได้ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะความต้องการและความสนใจของบุคคล ความน่าเชื่อถือ และความดึงดูดใจของผู้ให้ข้อมูลหรือข่าวสาร สภาพความอิสระหรือการถูกบังคับควบคุม เหล่านี้เป็นต้น (พวงรัตน์ บุญญานูรัตน์, 2533)

3. ทฤษฎีการตัดสินทางสังคม (Social judgment theory)

ทฤษฎีกล่าวว่าอิทธิพลกลุ่ม และแบบแผนความเชื่อถือ ค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคม (social norm) มีผลต่อการสร้างและเปลี่ยนเจตคติของบุคคล ดังนั้นในการพัฒนาเจตคติในวิชาชีพการพยาบาล กลุ่มเพื่อน กลุ่มผู้ปฏิบัติงานหรือกลุ่มสังคมในรูปแบบอื่นๆ จึงมีความสำคัญมาก ล้วนสามารถสร้างหรือปรับเปลี่ยนเจตคติได้ เพราะเมื่อบุคคลต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต้องการได้รับการยอมรับ ก็มีแนวโน้มจะรับฟัง ยอมรับเจตคติและแบบแผนพฤติกรรมอันเป็นลักษณะของกลุ่มนั้นๆ มา ฝ่ายการศึกษาพยาบาลจึงจำเป็นต้องร่วมมือกันสร้างกลุ่มสังคมของนักศึกษาและกลุ่มผู้ปฏิบัติงานพยาบาลให้เป็นไปในแบบแผนพฤติกรรมที่แสดงเจตคติในวิชาชีพการพยาบาลในทางบวก

4. ทฤษฎีการกระทำตามเหตุผล (Theory of reasoned action)

แนวคิดสำคัญของทฤษฎีนี้คือ การทำนายความตั้งใจในการประกอบพฤติกรรมของมนุษย์ อันเกิดจากองค์ประกอบด้านความเชื่อในผลแห่งการกระทำ ซึ่งเป็นเจตคติของบุคคลนั้น กับองค์ประกอบด้านความคาดหวังของกลุ่ม ซึ่งเป็นบรรทัดฐานของสังคม พฤติกรรมบางอย่างมีบทบาทของความเชื่อหรือเจตคติมาก และมีบทบาทของบรรทัดฐานทางสังคมน้อย แต่บางพฤติกรรมก็ตรงกันข้าม

เจตคติในวิชาชีพการพยาบาล

จากการศึกษาถึงแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ จึงสรุปได้ว่า

เจตคติในวิชาชีพพยาบาล หมายถึง ความเข้าใจและความรู้สึกนึกคิดที่เห็นคุณค่าและมีแนวโน้มที่จะกระทำของบุคคล ที่มีต่อคุณลักษณะสำคัญในการปฏิบัติงานพยาบาล อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อม โดยมีทิศทางที่เป็นบวก ลบ หรือ กลาง ไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่สามารถวัดได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งที่เป็นภาษาพูดและไม่ใช้ภาษาพูด

การพัฒนาเจตคติในวิชาชีพพยาบาลนี้ ถือว่าเป็นเป้าหมายที่สำคัญอันหนึ่งของการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ อันจะช่วยเสริมสร้างคุณภาพของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ให้แสดงออกซึ่งพฤติกรรมในการให้บริการด้านการพยาบาลให้มีประสิทธิภาพต่อไปได้ ดังนั้น เมื่อศึกษาถึงทฤษฎีพัฒนานักศึกษาของ Chickering และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนานักศึกษาต่างๆ ประกอบกับการพิจารณาถึงคุณลักษณะที่ต้องการให้มีในบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ จึงสรุปได้ว่า คุณลักษณะของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ที่พึงต้องการให้มีเบื้องต้น อันจะเป็นรากฐานของการแสดงออกซึ่งคุณลักษณะและพฤติกรรมที่ดี คือ เจตคติที่ดีในวิชาชีพการพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะใน 8 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การใฝ่รู้

ในปัจจุบันชีวิตและสังคมไทยกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงรอบด้าน ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางวัตถุ และก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่มากขึ้น เป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร มนุษย์ที่จะอยู่ในสังคม จึงต้องเป็นคนที่ก้าวหน้าทันต่อเหตุการณ์ ความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในด้านต่างๆ เหล่านี้มีผลกระทบทำให้เนื้อหาวิชาในด้านการเรียนการสอนมีมากขึ้น จะอาศัยความรู้จากในตำราหรือในห้องเรียนอย่างเดียวไม่ได้ จึงสมควรที่บัณฑิตจะต้องรู้กว้าง รู้ไกล และมีวิจารณญาณเลิศ ดังนั้นบัณฑิตจึงควรจะใฝ่รู้ เรียนไม่หยุดยั้ง เพราะผู้ใฝ่รู้คือผู้ที่ตระหนักตนว่ายังไม่รู้ (มณีวรรณ กมลพันธ์, 2535)

การสัมมนาพยาบาลศาสตร์แห่งชาติ ได้สรุปถึงบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพอันเกี่ยวข้องกับการใฝ่รู้ไว้ว่า บัณฑิตที่ดีควรเป็นนักวิชาการ ชอบศึกษาค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติม มีอุดมคติในการทำงาน (ลูธรา อายุวัฒน์, 2531) สำหรับในจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล ก็ได้ให้บรรทัดฐานไว้ว่า พยาบาลจะต้องใฝ่รู้ พัฒนาแนวคิดให้กว้างและยอมรับการเปลี่ยนแปลง (นันทนา น้ำฝน, 2536)

ละออ หุตางกูร (2525) ได้กล่าวถึง วิธีทางการปฏิบัติเพื่อผลงคุณค่าของวิชาชีพพยาบาลอันเกี่ยวข้องกับการใฝ่รู้ไว้ว่า ต้องสนใจศึกษาหาความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอเพื่อพัฒนาตนเอง และคุณภาพการพยาบาล สนใจติดตามศึกษาพัฒนาการของวิชาชีพการพยาบาล สนใจศึกษาให้เข้าใจ

ระบบงาน และสภาพการณ์ของสังคม เพื่อสามารถร่วมปรับปรุงบริการ และวางแผนนโยบายทาง วิชาชีพของตนให้เหมาะสม

ในด้านการปฏิบัติงานพยาบาล พบว่าในปัจจุบันประชาชนและสังคมมีความคาดหวัง ในบริการสุขภาพมากขึ้น การสาธารณสุขและวิทยาการต่างๆ เจริญรุดหน้ามากขึ้นพยาบาล วิชาชีพ หรือบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์จึงต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในด้านทักษะ และด้าน วิชาการเป็นอย่างดี ต้องทันสมัยต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เจตคติที่ดีและคุณลักษณะ ที่ดีเรื่องการใฝ่รู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญอันหนึ่งของบุคลากรสาขาพยาบาลศาสตร์ อันจะบ่งบอกถึงความ มีคุณภาพได้ ซึ่งจะต้องปลูกฝังตั้งแต่ยังเป็นนักศึกษายาบาล อันสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนานักศึกษาของ Chickerling (1993) ที่กล่าวว่าสถาบันอุดมศึกษาต้องพัฒนาให้นักศึกษาเกิดสมรรถนะในด้านทักษะ และสติปัญญา นั่นคือต้องทำให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ มีความรู้ลึกที่ดี และมีทักษะ ในการค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

จึงสรุปว่า การใฝ่รู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ คือ การมุ่งมั่น ตั้งใจ ใส่ใจ ในการเสาะแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์ให้กับตนเอง ให้มากที่สุด

2. การมีวินัยในตนเอง

Good (1973) กล่าวว่า วินัยในตนเอง หมายถึง การบังคับควบคุมพฤติกรรม ของบุคคล ไม่ใช่การบังคับจากภายนอก แต่เป็นการบังคับโดยอำนาจภายในของบุคคลนั่นเอง เกิด จากการเรียนรู้ หรือยอมรับในคุณค่าอันใดอันหนึ่ง ซึ่งทำให้บุคคลสามารถบังคับพฤติกรรมของตนเอง ได้

บัณฑิต ศักดิ์อุดม (2532) กล่าวว่า วินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของ บุคคลในการควบคุมตนเอง ทั้งทางอารมณ์และพฤติกรรม ให้เป็นไปตามที่ตนต้องการแม้จะมีสิ่งเร้า จากภายนอก การไม่กระทำการใดๆ อันก่อให้เกิดความยุ่งยากต่อตนเองและผู้อื่น สนใจเอาใจใส่ ต่อสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม

ชิตกมล สังข์ทอง (2536) กล่าวว่า วินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของ บุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง ให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวัง โดยเกิดจากการ สำนึกขึ้นมาเอง แต่ทั้งนี้จะต้องไม่กระทำการใดๆ อันจะเป็นผลทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองใน อนาคต และจะต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและผู้อื่น โดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบของ สังคมและสิทธิของผู้อื่น

ส่วนในเรื่องคุณค่าและประโยชน์ของวินัยในตนเองนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

วินัยในตนเองจะช่วยทำให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน สร้างความสามัคคีปรองดองกันในหมู่คณะ ส่งเสริมความก้าวหน้าของตนเอง สร้างความสงบสุขและความเจริญให้แก่สังคม (เกียรติศักดิ์ อธิยานนท์, 2517; สุชา และสุรางค์ จันทรเฒ, 2521)

แบนดูรา (Bandura, 1986 อ้างใน ชิดกมล สังข์ทอง, 2536) ได้สรุปถึงคุณลักษณะของผู้ที่มีการควบคุมตนหรือวินัยในตนเองได้ดังนี้

1. มีความสามารถควบคุมอารมณ์ (Impulse control)
2. มีความต้านทานสิ่งยั่วยุ (Resistance to temptation)
3. มีความคาดหวังความสามารถของตน (Self efficacy)
4. มีการตั้งเป้าหมาย (Goal Setting)
5. ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม (Standard norm)
6. สามารถชลอการได้รับความพึงพอใจ (Delay of gratification)
7. สามารถคาดหวังผลกรรมที่เกิดขึ้นในอนาคต (Outcome of

prospective active)

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง จึงสามารถสรุปได้ว่า การมีวินัยในตนเองในการปฏิบัติงานพยาบาล คือ การปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้ และมีความมุ่งมั่นตั้งใจทำหน้าที่และการทำงานให้สำเร็จตามกำหนดเวลาและเป้าหมาย โดยไม่เกิดผลเสียต่อตนเองและผู้อื่น

การปฏิบัติงานพยาบาล เป็นการทำงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ ดังนั้นพยาบาลวิชาชีพนอกจากต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถแล้ว ยังจะต้องมีความสำนึกรับผิดชอบในหน้าที่มีคุณธรรม จริยธรรม อีกด้วย ซึ่งสำนึกรับผิดชอบนี้จะเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อมนุษย์และระดับมาตรฐานของวิชาชีพพยาบาล การปลูกฝังให้พยาบาลวิชาชีพ หรือบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ มีเจตคติที่ดีในวิชาชีพ เรื่องการมีวินัยในตนเอง ตั้งแต่เป็นนักศึกษาพยาบาลถือว่าเป็นเบื้องต้นของการสร้าง เสริมความมีวินัยในตนเอง อันจะเกิดประโยชน์ต่อความรับผิดชอบในหน้าที่ต่อคุณภาพในการปฏิบัติงานพยาบาลและการพัฒนาวิชาชีพ

3. ความเชื่อมั่นในตนเอง

ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง คุณลักษณะในตนเองของบุคคลที่แสดงให้เห็นถึงความกล้าในการคิด การพูด การกระทำ มีใจเชื่อมั่นคงไม่เชื่อคนง่าย มีเหตุผล มีความรอบคอบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้นำและชอบช่วยเหลือหมู่คณะ (มาลี วงษ์แก้ว, 2526) สอดคล้อง

กับที่ จงใจ ขจรศิลป์ (2532) กล่าวไว้ว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง การกล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ และมีความมั่นใจที่จะทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จได้ตามที่ต้องการ และบุคคลจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เช่น พ่อ แม่ ครู เพื่อน และบุคคลอื่น ๆ ที่เด็กรู้จัก รวมทั้งการมีโอกาสพบกับความสำเร็จของเด็กด้วย ซึ่งความเชื่อมั่นในตนเองนี้เป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกนึกคิดที่ดีที่บุคคลมีต่อตนเอง

ดังนั้นจึงมีการแสดงออกถึงความกล้าหาญและความมั่นใจในตนเอง ต่อการเผชิญเหตุการณ์ต่างๆ และเผชิญต่อความเป็นจริง แม้ว่าเหตุการณ์หรือความเป็นจริงที่เกิดขึ้น จะเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน เขาก็ไม่บังเกิดความท้อถอย และยังคงตั้งใจทำงานนั้นๆ ต่อไปอย่างเชื่อมั่นว่าตนสามารถกระทำสิ่งนั้นให้ลุล่วงได้ (เลขา ปิยะอัจฉริยะ, 2524) ยอมรับสถานการณ์ใหม่ๆ ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี และยังสามารถเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าและความสามารถของตน (วินัย ธรรมศิลป์, 2527)

ซึ่งแนวคิดข้างต้นนี้สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการศึกษาของ Chickering (1993) ที่ต้องการให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาศักยภาพซึ่งการรู้สึกเชื่อมั่นในสมรรถนะของตน มีการยอมรับในคุณค่าของตนเอง โดยมีอ้อมโนทัศน์ที่ดีต่อตนเองเพิ่มมากขึ้น อันจะพัฒนาไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี มีเอกลักษณ์เฉพาะตนได้

ความเชื่อมั่นในตนเองจึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาบุคคลอย่างหนึ่งซึ่งผลต่อบุคคลในด้านจิตใจให้มีความมั่นคง มีความรับผิดชอบ กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ กล้าต่อสู้กับอุปสรรค ทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง โดยไม่หวังพึ่งพาผู้อื่นตลอดเวลา (นาลักษณ์ รุ่งสุวรรณ, 2534)

จากแนวคิดต่างๆ จึงสรุปได้ว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง คือ การใช้คำพูด ความคิด และการตัดสินใจกระทำพฤติกรรมได้อย่างสมเหตุสมผลและเป็นอิสระ ไม่พึ่งพาผู้อื่น ประกอบกับลักษณะการปฏิบัติงานพยาบาล ที่ต้องทำงานเกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์และความเจ็บป่วย ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถในการคิดและการตัดสินใจที่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ดังนั้นเจตคติที่ดีในวิชาชีพเรื่อง ความเชื่อมั่นในตนเอง จึงเป็นส่วนสำคัญที่ควรปลูกฝังให้แก่นักศึกษานพยาบาลเป็นอย่างยิ่ง เพราะพบว่าบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง จะมีความสามารถในการแก้ปัญหา กล้าแสดงความคิดเห็นใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาได้ดีกว่าผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองต่ำ (Goor, 1974)

4. การควบคุมอารมณ์

อารมณ์ คือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีการแสดงออกมาให้เห็นเป็นท่าทางหรือพฤติกรรมมีส่วนสัมพันธ์กับการเกิดเจตคติอย่างใกล้ชิด (พวงรัตน์ บุญยานุรักษ์, 2533) ทั้งนี้เพราะ

การพัฒนาไปสู่เจตคติที่ดีจนสามารถแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมและคุณลักษณะที่ดีได้นั้น บุคคลจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้คือ 1) ปัญหา ได้แก่ ความรู้ ความคิด ความเชื่อที่ถูกต้อง 2) จิตอารมณ์ ได้แก่ ความรู้สึกพอใจ ชอบหรือชื่นชม เป็นต้น 3) การแสดงพฤติกรรม ซึ่งการยอมรับเห็นด้วย เต็มใจทำ เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการควบคุมอารมณ์ เป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาเจตคติที่ดีของบุคคล

Chickering (1993) ได้กล่าวถึง นักศึกษาที่ได้รับการพัฒนาจากสถาบันอุดมศึกษาในเรื่องการควบคุมอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ระบุว่า นักศึกษาต้องมีความสามารถในการปรับอารมณ์ของตน ควบคุมอารมณ์ และแสดงอารมณ์ของตนเองออกมา ในทางที่เหมาะสมกับเหตุการณ์และสถานการณ์อันสอดคล้องกับที่ สำเนาวั ชจรศิลป์ (2536) ได้กล่าวไว้ว่า นักศึกษาที่สมบูรณ์นั้นจะต้องมีความเข้าใจในสภาพอารมณ์ของตนเอง ปรับและควบคุมอารมณ์ของตนได้ มีวิธีการที่จะพัฒนาอารมณ์ของตนออกไปในทางสุนทรีย์ที่ก่อให้เกิดความสุข

จึงสรุปได้ว่า การควบคุมอารมณ์ คือ การที่บุคคลใช้คำพูด ท่าทาง ความรู้สึก และพฤติกรรมได้เหมาะสมกับกาลเทศะ

ในการปฏิบัติงานพยาบาล พยาบาลวิชาชีพจะต้องปฏิสัมพันธ์ได้ต่อกับบุคคล สถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆ ตลอดเวลา นั่นคือต้องปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่อยู่ในความทุกข์ทรมาน ทั้งตัวผู้ป่วยเองตลอดจนครอบครัวที่ต่างมีความคาดหวังที่จะได้รับการดูแลที่ดี ขณะเดียวกัน ต้องทำงานร่วมกับบุคคลอื่นในทีมสุขภาพ ที่ต้องอาศัยการประสานงานและความเข้าใจอันดีต่อกัน (สมสุข ตีลกสกุลชัย, 2534) ปฏิสัมพันธ์หรือเหตุการณ์เหล่านี้อาจนำมาซึ่งความไม่พึงพอใจหรือความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกันและกันได้ ดังนั้นในการปฏิบัติงานพยาบาล จึงมีความต้องการพยาบาลวิชาชีพหรือนักศึกษาศาสตร์ที่มีเจตคติที่ดีในเรื่องการควบคุมอารมณ์ อันจะแสดงคุณลักษณะที่ดีของการควบคุมอารมณ์ได้ต่อไป

5. ความมีมนุษยสัมพันธ์

การทำงานจะประสบความสำเร็จได้ มิใช่เพียงแต่จะอาศัยด้านความรู้ ความสามารถและทักษะ เฉพาะด้านเท่านั้น บุคคลจะต้องมีความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขด้วย ดังนั้นความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์จึงนับว่าเป็นความสามารถที่สำคัญสำหรับการปฏิบัติงานให้เป็นผลสำเร็จ เพราะมนุษยสัมพันธ์จะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีกับสมาชิกในกลุ่ม อันจะก่อให้เกิดความร่วมมือตามมา (Katz, 1955 อ้างใน สุดาพร สงวนวงษ์, 2535)

อรุณ รักรธรรม (2517) กล่าวถึง มนุษยสัมพันธ์ไว้ว่า เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เป็นการสร้างความเข้าใจอันดี เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี เกิดความพอใจ

เกิดความรักใคร่ เมื่อเขารักและเข้าใจดีแล้ว ก็จะเกิดความรู้สึกอยากช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือ สนับสนุนด้วยเต็มใจและจริงใจ

วิภา พงษ์พิจิตร (2529) กล่าวถึง มนุษย์สัมพันธ์ว่าคือ ศาสตร์และศิลปะในการ ติดต่อกันและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคล เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เกิดความ นับถือ ความรักใคร่ชอบพอก และความร่วมมืออันดีต่อกัน ซึ่งจะส่งผลให้การอยู่ร่วมกันมีความสุข และการทำงานของบุคคลหรือกลุ่มสำเร็จผลตามเป้าหมาย

Chickering (1993) กล่าวถึง ความสำคัญของการพัฒนานักศึกษาให้มีสัมพันธ ภาพกับบุคคล อันเกี่ยวข้องกับมนุษย์สัมพันธ์ไว้ว่า ต้องพัฒนาให้นักศึกษามีความเข้าใจ และยอมรับ และเคารพซึ่งความแตกต่างของบุคคล และพัฒนาให้มีทักษะและความสามารถในการเข้าไปติดต่อกัน สร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลได้อย่างสนิทสนมคุ้นเคย และคงทนถาวรมากขึ้น โดยนักศึกษาจะต้อง เรียนรู้ซึ่งการแสดงออกของอารมณ์และท่าทางอันเหมาะสม เพื่อให้เกิดความประทับใจในครั้งแรก และความผูกพันในครั้งต่อ ๆ ไป ซึ่งทักษะของมนุษย์สัมพันธ์นี้จะช่วยทำให้นักศึกษามีความตระหนักรู้ เป็นตัวของตัวเอง และมีการเรียนรู้มากขึ้นรวมถึงมีเจตคติต่อบุคคลที่ดีขึ้น

ความมีมนุษย์สัมพันธ์จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อ บุคคลมีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น (กุลยา ดันดิผลาชีวะ, 2525) มีความพยายามที่จะประเมินพฤติกรรมของตนเอง และเข้าใจ พฤติกรรมของบุคคลอื่น และพยายามใช้แนวทางต่าง ๆ ในการเผชิญกับปัญหาและสถานการณ์ (สุตาพร สงวนวงศ์, 2535)

จึงสรุปได้ว่า ความมีมนุษย์สัมพันธ์ คือ ความพยายามที่จะสนิทสนมคุ้นเคยกับ บุคคลอื่นให้มากขึ้น ด้วยความรู้สึกพอใจ รักใคร่ จริงใจและเข้าใจ รวมทั้งให้ความเป็นกันเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้วยความเต็มใจใส่ใจ

เมื่อพิจารณาถึง หน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลและลักษณะการทำงานพบว่า พยาบาลจำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลหลายกลุ่มตั้งแต่ผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย ผู้ร่วมงาน อันได้แก่ บุคลากรในทีมสุขภาพ เช่น แพทย์ เภสัชกร พยาบาลวิชาชีพด้วยตนเอง ผู้บังคับบัญชา และผู้ได้ บังคับบัญชา จึงจำเป็นที่พยาบาลวิชาชีพ หรือบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์จะต้องมีความสามารถด้าน มนุษย์สัมพันธ์ เพื่อที่จะช่วยให้สามารถประเมินความต้องการและปัญหาของผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสม มีความเข้าใจซึ่งกันและกันดีจนเกิดการยอมรับ และให้ความร่วมมือในการรักษา ในคณะบุคคลผู้ ร่วมงานการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีและความร่วมมือในการประสาน งานต่อไป เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพการพยาบาลทั้งสิ้น

ดังนั้นการที่บัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์มีเจตคติที่ดีในวิชาชีพในเรื่อง ความมีมนุษย์สัมพันธ์จึงเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานพยาบาลอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นรากฐานนำไปสู่คุณ ลักษณะของความมีมนุษย์สัมพันธ์ในที่สุด

6. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

ความรู้สึกรับผิดชอบ หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงานและติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย โดยแสดงออกในรูปแบบปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวังอย่างมีจุดมุ่งหมาย (ชวาล แพรวกุล, 2514) สอดคล้องกับ วิภา พงษ์พิจิตร (2529) ที่กล่าวว่า ความรับผิดชอบ คือ ลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงความเอาใจใส่ จดจ่อ และรับเป็นภาระต่อหน้าที่การงาน การดำเนิน ชีวิตและความเป็นอยู่ของตนและผู้อยู่ในความดูแลตลอดจนสังคม พยายามทำหน้าที่ต่างๆ อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

ฟรอยด์ (Freud อ้างใน สุวดี ศรีเลณวัตติ, 2534) เห็นว่าการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป็นกระบวนการที่พัฒนาขึ้นจาก อีโก้ (ego) ที่ทำหน้าที่ควบคุมความต้องการที่ไม่ได้ขัดเกลางานของอิด (id) ให้แสดงออกในวิถีทางที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับของสังคม ว่าอะไรทำอะไรทำอะไรไม่ได้ และเมื่อมีประสบการณ์ความเป็นจริงในสังคม จากการสั่งสอนอบรมเลี้ยงดูที่ครอบครัวและสังคมถ่ายทอดให้ซูเปอร์อีโก้ (Superego) ถูกพัฒนาขึ้นเป็นกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมจรรยาที่บุคคลยึดถือและปฏิบัติ ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ระบบของอิด (id) อีโก้ (ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) จะทำงานร่วมกันตั้งแต่เด็กมีอายุได้ 5 หรือ 6 ขวบขึ้นไป

อีริกสัน (Erikson, 1953 อ้างใน สุวดี ศรีเลณวัตติ, 2534) เห็นว่าประสบการณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตลอดจนระยะเวลาของการเติบโตของคนเราตั้งแต่วัยเด็กจะมีผลต่อพัฒนาการของบุคคล อันได้แก่ ความสามารถในการเผชิญและควบคุมสิ่งแวดล้อม การรับรู้ตนเองและโลกอย่างที่ เป็นจริง บุคลิกภาพและการวางตนในสังคม โดยเฉพาะในวัยรุ่น (12-18 ปี) ที่อีริกสันจัดอยู่ในขั้นพัฒนาทำความเข้าใจรู้จักตนเอง หรือความรู้สึกสับสนไม่เข้าใจตนเอง (identity and repudiation V.S. identity diffusion) พบว่าระยะนี้เด็กจะมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนคนอื่นในวัยเดียวกัน หากบุคคลอื่นเป็นที่ยึดเหนี่ยว เริ่มพัฒนาเป็นตัวของตัวเอง ต้องการการยอมรับจากคนอื่น ดังนั้นลักษณะทางสังคมที่แสดงออก คือจะแสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผลที่ได้รับคือ เกิดการซื่อสัตย์และเสียสละให้กับสังคมส่วนรวม สอดคล้องกับแนวความคิดของ Klausmerer (1985 อ้างใน จันทร์จิรา มูลเมือง, 2535) ที่กล่าวว่า ความรับผิดชอบ จะเกิดจากการเรียนรู้ผ่านช่วงเวลาในสถานศึกษา ทำให้เกิดการสั่งสมบุคลิกภาพ นำไปสู่การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม ด้วยการแสดงลักษณะความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองในทางบวก ควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ต่อสังคม และมีคุณสมบัติที่เป็นประโยชน์ต่อแต่ละบุคคลในสังคม

ในทฤษฎีพัฒนานักศึกษาของ Chickering (1993) ได้กล่าวถึง การพัฒนานักศึกษาให้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสังคมไว้ว่า สถาบันการศึกษาจะต้องพัฒนาให้นักศึกษามีจิตสำนึกที่ดีในเรื่องของสังคม ประเพณี วัฒนธรรม มีจิตสำนึกในการสนองตอบต่อค่านิยมที่พึงงาม มีการพัฒนาซึ่งการให้ความสำคัญและทุ่มเทกับหน้าที่การงาน มีการพัฒนาซึ่งความคิด คุณค่า และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีความสำนึกรับผิดชอบและเสียสละให้กับสังคมส่วนรวม ซึ่ง Chickering ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมหรือส่วนรวมนี้ว่า เป็นองค์ประกอบอันหนึ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีการพัฒนาไปสู่เป้าหมายของการบูรณาการแห่งตน (Developing Integrity) ได้ ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการปลูกฝังสั่งสอนของครูอาจารย์ ค่านิยม วัฒนธรรมและสังคมในสถาบันการศึกษานั้นๆ

จากแนวคิดข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม คือ การเอาใจใส่และพยายามกระทำหน้าที่อย่างเต็มความสามารถโดยมุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และสามารถเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้และมีประสบการณ์ต่าง ๆ ภายในสถาบันการศึกษา

ในการปฏิบัติงานพยาบาล เมื่อพิจารณาถึงภาระหน้าที่การทำงานที่ต้องรับผิดชอบในการดูแลสุขภาพของประชาชนและลักษณะการทำงานที่ต้องมีการประสานงานและร่วมมือกันตลอดเวลาทั้งกับเพื่อนร่วมวิชาชีพและต่างสาขาอาชีพ เพื่อเป้าหมายของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในประชาชน ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม จึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอันหนึ่งในการปฏิบัติงานพยาบาล ดังจะเห็นได้จากที่มีการกำหนดเป็นจรรยาบรรณในวิชาชีพ ที่ต้องการให้บุคลากรพยาบาลมีจรรยาบรรณ ทั้งต่อประชาชน ต่อสังคมและประเทศชาติ ต่อวิชาชีพ ต่อผู้ร่วมวิชาชีพและผู้ประกอบอาชีพสาขาอื่น และต่อตนเอง ดังนั้น การปลูกฝังให้เกิดเจตคติที่ดีในเรื่องความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งถือว่าเป็นเจตคติในวิชาชีพพยาบาลที่สำคัญอันหนึ่ง ให้กับนักศึกษาพยาบาล จึงเป็นเบื้องต้นของการเป็นบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ที่มีคุณภาพในด้านการปฏิบัติงานพยาบาลและความเป็นพลเมืองดีของสังคม

7. ความภาคภูมิใจในวิชาชีพ

ความภาคภูมิใจ เป็นคุณลักษณะเฉพาะทางด้านจิตใจของบุคคลอันมีผลต่อพฤติกรรม การแสดงออกจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสิ่งจูงใจภายนอก (นันทนา น้ำฝน, 2536)

ความภาคภูมิใจ คือ ความรู้สึกในทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง และมีอิทธิพลต่อการคิดและการกระทำ (Leddy and Pepper, 1985)

ซึ่งความรู้สึกถึงคุณค่าของตนเองหรือความภาคภูมิใจ จะทำให้บุคคลมีลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้ (ละออ ทูตากร , 2525)

1. มีทัศนคติที่ติดต่อกันเองและเพื่อนมนุษย์
2. อยู่ในโลกของความจริงได้ดี ยอมรับในสิ่งที่ชอบ ได้อย่างเปิดเผยไม่เสแสร้งปิดบัง
3. มีอิสรภาพ หรือความเป็นตัวของตัวเอง กล้าทำในสิ่งที่ตนเชื่อว่าถูกต้องดีงาม มีความสงบ มั่นคงแม้เมื่อเผชิญปัญหา
4. มีความสำนึกในหน้าที่ของตน ที่จะต้องช่วยสร้างสรรค์สังคม ทำงานเพื่องาน และมีความอดทนในการรอคอยผลสำเร็จของงาน
5. สามารถสงบจิตใจได้ในทุกสถานการณ์
6. มีความรักในเพื่อนมนุษย์ มีความสุขในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และส่วนรวม
7. ไม่หวังผลตอบแทน หรือรางวัลทางวัตถุ แต่เป็นความรู้สึกทางใจที่ได้รับจากเพื่อนมนุษย์เป็นสำคัญ

ซึ่งลักษณะดังกล่าวข้างต้น มีความสอดคล้องกับที่ นันทนา น้ำฝน (2538) กล่าวไว้ว่า ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองเป็นแรงจูงใจภายในของบุคคล ที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ออกมาได้อย่างมั่นคง สม่ำเสมอ เพื่อรักษาไว้ซึ่งความรู้สึกในทางที่ดีเมื่ออยู่ในสังคม และการที่พยาบาลวิชาชีพจะมีความมั่นคง และมีความสม่ำเสมอในการให้บริการการพยาบาลได้นั้น จำเป็นจะต้องมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการเรียนรู้รูปแบบของบทบาทหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพ และรู้จักว่าตนเองเป็นใคร มีบทบาทอย่างไรในสังคมวิชาชีพ ภาพพจน์ที่เกิดจากการได้สวมบทบาทของพยาบาลวิชาชีพ จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง และรู้สึกว่าความเป็นพยาบาลวิชาชีพนี้เป็นปมเด่นของตน ดังนั้น พฤติกรรมการแสดงออกของพยาบาลวิชาชีพ จะเป็นไปในทิศทางใดหรือเป็นอย่างไร ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ ความคิดและความภาคภูมิใจในตนเองต่อการได้สวมบทบาทและปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพยาบาลวิชาชีพ

จากแนวคิดต่างๆจึงสรุปได้ว่า ความภาคภูมิใจในวิชาชีพพยาบาล ก็คือความภาคภูมิใจหรือความรู้สึกพึงพอใจในคุณค่าของตนเอง เมื่อได้สวมบทบาทและปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพยาบาลวิชาชีพ อันจะมีผลต่อความพยายามตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพพยาบาลให้ดียิ่งขึ้น และตลอดไป ซึ่งความภาคภูมิใจในวิชาชีพนี้ สามารถเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ และการผ่านประสบการณ์ต่างๆ ในระหว่างที่ศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษา ดังที่ผลการศึกษาวิจัยของ นันทนา น้ำฝน (2536) พบว่า องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับเอกลักษณ์เชิงวิชาชีพและความรู้สึกเป็นปมเด่นของการเป็นวิชาชีพพยาบาล

คือ ระยะเวลาการคงอยู่ในสถาบันการศึกษา ปฏิสัมพันธ์เชิงถ่ายทอดทางวิชาชีพกับเพื่อนนักศึกษา และปฏิสัมพันธ์เชิงถ่ายทอดวิชาชีพกับบุคลากรในทีมสุขภาพ และความภาคภูมิใจในวิชาชีพนี้ ถือว่าเป็นเจตคติที่สำคัญประการหนึ่งในวิชาชีพพยาบาลของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์

8. ความยึดมั่นผูกพันต่อสถาบันการศึกษา

ความยึดมั่นผูกพัน เป็นความรู้สึกด้านจิตใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ในทางบวก อันมีความประสงค์และปรารถนาที่จะประกอบกิจต่างๆ เพื่อสิ่งนั้นโดยไม่ย่อท้อ (นันทนา น้ำฝน , 2536)

Chickering (1993) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการพัฒนานักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความยึดมั่นผูกพันไว้ว่า สถาบันจะต้องพัฒนานักศึกษาให้มีซึ่งจุดมุ่งหมายในการประกอบอาชีพที่ชัดเจน มีความสนใจและทุ่มเทกับกิจกรรมด้านอาชีพมากขึ้น และมีความยึดมั่นต่อบุคคลและองค์กรในอาชีพนั้นๆ โดยสรุปว่าสถาบันการศึกษาจะต้องให้รายละเอียดและเป้าหมายที่แน่ชัดในเรื่องการประกอบอาชีพนั้น รวมทั้งให้แรงจูงใจหรือสิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ ในการประกอบอาชีพอย่างคงทนถาวรด้วย นั่นก็คือ ความยึดมั่นผูกพัน อันเป็นผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้ว่า นักศึกษามีการพัฒนาไปสู่การพัฒนาเป้าหมายทางด้านวิชาชีพได้จริงหรือไม่

สถาบันการศึกษายุทธศาสตร์จัดว่าเป็นองค์กรทางวิชาชีพแห่งหนึ่ง ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์และยกมาตรฐานวิชาชีพการพยาบาล มีหน้าที่สำคัญในการปลูกฝังให้นักศึกษายุทธศาสตร์เห็นซึ่งเป้าหมาย วัตถุประสงค์และรายละเอียดของการปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาลอย่างแท้จริง รวมทั้งปลูกฝังให้มีเจตคติที่ดีในวิชาชีพพร้อมที่จะเสียสละและทุ่มเทเพื่อวิชาชีพ ให้มีความรักและยึดมั่นผูกพันในวิชาชีพการพยาบาล ที่ตั้งใจมั่นในอันที่จะประกอบกิจต่างๆ ในวิชาชีพให้สำเร็จตามเป้าหมายโดยไม่ย่อท้อ และตั้งใจที่จะดำเนินชีวิตไปตามขอบข่ายของวิชาชีพการพยาบาล (นันทนา น้ำฝน , 2536) ดังนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งความยึดมั่นผูกพันในวิชาชีพตามที่ต้องการ สถาบันการศึกษาต้องมีการจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์ ที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจให้กับนักศึกษา ผลลัพธ์ที่ได้ นอกจากจะเป็นความยึดมั่นผูกพันในวิชาชีพการพยาบาลแล้ว ประสบการณ์ที่พึงพอใจเหล่านั้นจะนำมาซึ่งความรักใคร่ผูกพันกับสถาบันการศึกษ่อีกด้วย (Astin , 1983) จึงกล่าวได้ว่า ความยึดมั่นผูกพันต่อสถาบันการศึกษานี้เป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ต่างๆ ที่นักศึกษาพยาบาลได้รับขณะอยู่ในสถาบันการศึกษา ซึ่งความยึดมั่นผูกพันในสถาบันการศึกษายุทธศาสตร์นี้ มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์และยกมาตรฐานในวิชาชีพการพยาบาล กล่าวคือในการผลิตบัณฑิตสาขาการพยาบาลศาสตร์ จะนำไปสู่เป้าหมายมิได้ ถ้าขาดความร่วมมือที่ดีจากพยาบาลวิชาชีพในสถานฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษายุทธศาสตร์ ดังนั้นหากบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ซึ่งเป็นพยาบาลวิชาชีพต่อไป ได้รับการปลูกฝังให้มีเจตคติที่ดีในเรื่องความยึดมั่นผูกพันต่อสถาบันการศึกษาและมีประสบ

การมีชีวิตนักศึกษาที่ดีแล้ว ก็จะส่งผลดีทำให้เกิดความรักใคร่ผูกพันกับนักศึกษายาบาลรุ่นน้องร่วมสถาบันและร่วมวิชาชีวะเป็นอย่างดี พร้อมทั้งจะทุ่มเทเสียสละให้กับวิชาชีวะพยาบาลและสถาบันการศึกษาพยาบาลแห่งนั้น

จากแนวคิดข้างต้นจึงสรุปว่า ความยึดมั่นผูกพันต่อสถาบัน คือ ความพึงพอใจยกย่องสรรเสริญ และรักใคร่ในสถาบันการศึกษาของตน พร้อมทั้งจะกระทำการต่างๆอย่างเต็มความสามารถ เพื่อผลประโยชน์ของสถาบัน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิตนักศึกษา

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิตนักศึกษา มีผลงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

สะอาด โสมะบุตร (2528) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การสำรวจแนวทบทวนนักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษายาบาลในวิทยาลัยพยาบาล ผลพบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมการรับรู้แนวทบทวนด้านต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นแนวทบทวนการณรงค์ทางการเมืองและแนวทบทวนที่ทำพอเป็นพิธี ซึ่งรับรู้อยู่ในระดับต่ำ แต่เมื่อพิจารณาแนวทบทวนโดยละเอียดในแต่ละด้านแล้วพบว่าแนวทบทวนการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่จะมีพฤติกรรมการรับรู้ในระดับสูงในเรื่องของความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของสถาบันการศึกษา เช่น การรับน้องใหม่ การไหว้ครู อันตรธานลงมาจะเป็นการรับรู้ในระดับปานกลาง ได้แก่ การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพื่อชื่อเสียงของสถาบันการศึกษาด้วยความเต็มใจ และเรื่องเมื่อท่านเข้าสู่สถาบันการศึกษา สิ่งแรกที่ท่านทำคือการเข้ากลุ่มเพื่อน ส่วนในแนวทบทวนในการพัฒนาสังคม พบว่า มีพฤติกรรมการรับรู้ในระดับสูงในเรื่อง ท่านภูมิใจและเต็มใจในการปฏิบัติงานพยาบาลแก่สังคม

มยุรี ภาพรณสกุล (2529) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปฏิกิริยานักศึกษาต่อสถาบันในสถาบันการศึกษายาบาลทั่วประเทศโดยแบ่งแยกตาม สังกัด ชั้นปี และสถานที่ตั้งของสถาบันการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามปฏิกิริยาพึงพอใจต่อสถาบัน ผลการศึกษาโดยรวมพบว่า นักศึกษายาบาล มีปฏิกิริยาพึงพอใจต่อสถาบันการศึกษายาบาลในระดับปานกลาง และน้อย คืออยู่ในช่วง (25.6%-65.5%) โดยพึงพอใจในระดับปานกลาง 10 ด้าน และระดับน้อย 2 ด้าน ในด้านที่พึงพอใจระดับปานกลาง 10 ด้านนั้น เรียงลำดับพอใจมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านรูปแบบการสอน ด้านคุณภาพการสอน ด้านความสัมพันธ์กับอาจารย์ ด้านการประเมินผล ด้านสวัสดิการนักศึกษา ด้านกิจการนักศึกษา ด้านการจัดหลักสูตรการเรียน ด้านบรรยากาศของสถาบัน ด้านผลการเรียน ด้านห้องสมุดและบริการการศึกษา ส่วนด้านที่พึงพอใจในระดับน้อยคือ ด้านระเบียบและข้อบังคับของสถาบันและด้านการศึกษาด้วยตนเองนอกห้องเรียน

อรัญญ์ ผลเนื่องมา (2529) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาลักษณะกลุ่มเพื่อนของนักศึกษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาทุกคนมีเพื่อนสนิท เพื่อนสนิทจำนวนมากที่สุดมีจำนวนตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป เป็นนักศึกษาชั้นปีเดียวกัน มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมทัดเทียมกัน เหตุผลในการเข้ากลุ่มเพื่อนที่สำคัญที่สุดคือเหตุผลทางอารมณ์ กิจกรรมการใช้เวลาในกลุ่มเพื่อนที่ปฏิบัติบ่อยที่สุด คือกิจกรรมสนทนา ความประทับใจในกลุ่มเพื่อนเป็นความประทับใจในทางบวก และจุดมุ่งหมายในชีวิตที่สำคัญคือจุดมุ่งหมายด้านวิชาชีพ และพบว่าความประทับใจในกลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับเหตุผลในการเข้ากลุ่มเพื่อนและกิจกรรมการใช้เวลาในกลุ่มเพื่อน

สว่างจิต ศรีระชา (2530) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ชีวิตนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยไปพักอาศัยและใช้ชีวิตอยู่ในหอพักร่วมกับนักศึกษา เป็นเวลาประมาณ 6 เดือน ใช้วิธีเก็บข้อมูลโดยวิธีสังเกต และสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่มีผลต่อชีวิตนักศึกษา ได้แก่ สภาพมหาวิทยาลัย สภาพหอพักนักศึกษา วัฒนธรรมและประเพณีนักศึกษา ลักษณะการเรียนการสอน กลุ่มเพื่อน การบริหารงานของมหาวิทยาลัย ลักษณะของนักศึกษา ครอบครัว และกลุ่มสังคมก่อนเข้ามหาวิทยาลัย สมาคม สภามหาวิทยาลัย การปกครองของประเทศ และสื่อสารมวลชน

นันทวรรณ เกาจีน (2530) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการการบริการ ด้านกิจการนักศึกษาของนักศึกษายานบาลในวิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์ และวิทยาลัยพยาบาลสมานาชาตไทย ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาทั้ง 2 วิทยาลัย มีความต้องการบริการด้านกิจการนักศึกษาในทุกด้านมีปริมาณสูง อันได้แก่ บริการปฐมนิเทศเกี่ยวกับหลักสูตร วิธีการเรียน การประเมินผล และวิธีปฏิบัติตนในวิทยาลัย ต้องการรู้จักอาจารย์และบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับบริการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิธีการเรียนและการปรับตัวที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น บริการด้านกิจกรรมนักศึกษาที่ต้องการคือการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวิชาชีพ บริการด้านทุนการศึกษา บริการด้านหอพักนักศึกษาที่ต้องการเครื่องนุ่งห่ม อุปกรณ์กีฬาและสถานที่สำหรับดูหนังสื่อ บริการด้านสุขภาพอนามัยเมื่อเจ็บป่วย บริการด้านอาหารที่ถูกสุขลักษณะ

ศิริรัตน์ จันทร์แสงรัตน์ (2538) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กิจการนักศึกษา และสภาพแวดล้อมกับคุณภาพชีวิตนักศึกษายานบาล วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยแบ่งคุณภาพชีวิตของนักศึกษาเป็น 6 หมวด คือ หมวดสุขภาพ หมวดหน้าที่ หมวดชีวิตประจำวัน หมวดสังคมและเศรษฐกิจ หมวดจิตใจและวิญญาณ หมวดครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า ทศนคติต่อวิชาชีพ งานหอพัก งานวินัยและพัฒนานักศึกษา งานกิจการนักศึกษา สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษา สภาพทางกายภาพของวิทยาลัยพยาบาล การเป็นผู้นำในกิจกรรมในฐานะกรรมการ และจำนวนนักศึกษาในห้องเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตโดยรวมของนักศึกษายานบาล และตัวแปรที่ร่วมกันพยากรณ์คุณภาพชีวิตโดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญ

คือทัศนคติต่อวิชาชีพ สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษา สภาพครอบครัว งานหอพัก ชั้นปีกับนักศึกษา จำนวนนักศึกษาในวิทยาลัยพยาบาล และการเป็นผู้นำในกิจกรรมในฐานะกรรมการ

นันทนา น้าฝน (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง องค์ประกอบบางประการที่สัมพันธ์กับเอกลักษณ์เชิงวิชาชีพของนักศึกษานพยาบาลทั่วประเทศ ผลพบว่า องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับเอกลักษณ์เชิงวิชาชีพของนักศึกษานพยาบาล และความรู้สึกเป็นปมเด่นในการเป็นพยาบาลวิชาชีพของนักศึกษานพยาบาลคือ แรงจูงใจในการศึกษา ความยึดมั่นผูกพันต่อวิชาชีพการพยาบาล ระยะเวลาคงอยู่ในสถานการศึกษา ปฏิสัมพันธ์เชิงถ่ายทอดทางวิชาชีพกับเพื่อนนักศึกษา และปฏิสัมพันธ์เชิงถ่ายทอดทางวิชาชีพกับบุคลากรในทีมสุขภาพ

งานวิจัยต่างประเทศ

เบทซ์ เมเน่ สตาร์ และคลิงเกนสมิท (Betz, Menne, Stars, Klingensmith, 1971) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อความรู้ความสามารถ และการประสบความสำเร็จในการเรียนของนักศึกษา โดยการสำรวจความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสถาบันที่ตนศึกษาอยู่ ผลพบว่า คุณภาพของการศึกษา ชีวิตทางสังคม เงื่อนไขในการดำเนินชีวิตทั้งที่บ้านและสถานการศึกษา ความกดดันทางการศึกษา การได้รับการยอมรับ ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและเพื่อนๆ และความรู้สึกผูกพันว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อความพึงพอใจของนักศึกษา ที่มีต่อสถาบันของตนและมีผลกระทบโดยตรง และโดยทางอ้อม ต่อการประสบความสำเร็จในการศึกษา และความประทับใจที่นักศึกษามีต่อสถาบันการศึกษาของตน

ดอบส์ (Dobbs, 1988) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของประสบการณ์ที่ได้รับ ตั้งแต่ต้นนักศึกษานพยาบาล เริ่มเข้าเรียนในสถานศึกษาวชิชาชีพการพยาบาล จนถึงชั้นปีที่ 4 โดยศึกษาในกลุ่มนักศึกษาที่ใกล้สำเร็จการศึกษา พบว่า การรับรู้บทบาทที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับวิชาชีพการพยาบาล ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการเลียนแบบบทบาทพยาบาลที่มีงานเป็นหลัก เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เบอร์ก (Bauer, K.W., 1995) ได้ทำการศึกษาประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับเพิ่มขึ้น จากชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีสุดท้ายในวิทยาลัยเตรียมแพทย์ พบว่า ประสบการณ์ที่นักศึกษาแพทย์ในมิดแอตแลนติกได้รับขณะที่อยู่ชั้นปีที่ 1 และชั้นปีสูงสุดของวิทยาลัย มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือพบว่า นักศึกษาในชั้นปีสูงสุดจะมีประสบการณ์ในเรื่องการค้นคว้า และใช้แหล่งความรู้ จากห้องสมุด เรื่องการใกล้ชิดกับอาจารย์ เรื่องการร่วมสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมในวิทยาลัย และในเรื่องของทักษะในการสนทนามากกว่าเมื่ออยู่ในชั้นปีแรก และนักศึกษาในชั้นปีสูงสุดยังได้รายงานถึงการพัฒนาคุณภาพของตนที่มีเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดทางสถิติ นั่นก็คือ ความสามารถที่จะ

เรียนรู้กันได้ว่าได้ด้วยตนเอง การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การเข้าใจตนเองและบุคคลอื่น การมีความต้องการแสวงหาความรู้ ทักษะและข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงานวิชาชีพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตคติในวิชาชีพของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตคติในวิชาชีพของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ในเรื่องการใฝ่รู้ ความมีวินัยในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง การควบคุมอารมณ์ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความภาคภูมิใจในวิชาชีพ และความยึดมั่นผูกพันต่อสถาบันการศึกษา ยังไม่มีผู้ใดศึกษาโดยตรงทั้งใน 8 ด้านข้างต้นมาก่อน แต่ได้มีผลวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

อารีย์ เศรษฐชัย (2520) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ความรู้สึกรับผิดชอบ และความเชื่อมั่นในตนเองของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยสภากาชาดไทย ผลพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ความรู้สึกรับผิดชอบ และความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุทธิรัตน์ พิมพ์วงศ์ และคณะ (2527) ได้ทำการศึกษาติดตามผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต (พยาบาลและผดุงครรภ์) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่าในเรื่องจริยธรรมของบัณฑิต ได้แก่ การเสียสละ ความอดทน และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ส่วนรวม ความซื่อสัตย์ การแสดงวาจาสุภาพอ่อนโยน รู้จักกาลเทศะ และการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอยู่ในระดับต่ำ

กองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข (2528) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการติดตามผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรพื้นฐานทางการพยาบาล ของกองงานวิทยาลัยพยาบาล พบว่าผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตร 4 ปี ในทัศนะของตนเอง ผู้บังคับบัญชาาระดับสูง ผู้บังคับบัญชาาระดับต้น และผู้ร่วมงานที่เป็นแพทย์และพยาบาล มีความคิดเห็นว่าการปฏิบัติงานในด้านทัศนคติต่องานและวิชาชีพมีบุคลิกภาพอยู่ในระดับดี และหน่วยงานมีความต้องการการปฏิบัติงานในด้านทัศนคติต่องาน ต่อวิชาชีพ และบุคลิกภาพมากที่สุด และในปี พ.ศ. 2533 ได้ทำการประเมินผลผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรการศึกษานพยาบาลที่เน้นชุมชน พบว่า ในเชิงคุณภาพที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพของผู้สำเร็จการศึกษา จะมีบุคลิกภาพตรงตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรคือ การตระหนักและคำนึงถึงคุณค่าและศักยภาพของบุคคล ครอบครัวและชุมชน การตระหนักในความรับผิดชอบต่อการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ การสนับสนุนหลักการประชาธิปไตย และการมีความรับผิดชอบต่อสังคมและเป็นพลเมืองดี

ศิริอร ชันธหัตต์ (2527) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบคุณลักษณะบางประการของนักศึกษาประจำหอพักวิทยาลัย กับนักศึกษาเดินเรียนของวิทยาลัยครู กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลพบว่า โดยรวมนักศึกษาประจำหอพักและนักศึกษาเดินเรียนมีคุณลักษณะด้านผลสัมฤทธิ์ทาง

การเรียน ด้านมีวินัยในตนเอง ด้านความรู้สึกรับผิดชอบ และด้านความเอื้อเฟื้ออยู่ในระดับสูง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับนักศึกษาประจำหอพัก จะมีคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน สูงกว่านักศึกษาหญิงเดินเรียน และนักศึกษาหญิงประจำหอพัก จะมีคุณลักษณะทั้ง 4 สูงกว่านักศึกษาชายประจำหอพัก

วิภา พงษ์พิจิตร (2529) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ลักษณะของนิสิตหอพักจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้แบบสำรวจลักษณะของนิสิตใน 4 ด้านคือ ด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเอื้อเฟื้อ และด้านความมีวินัยในตนเอง ผลพบว่า นิสิตหอพักโดยส่วนรวมรับรู้ว่าคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์และความรับผิดชอบอยู่ในระดับสูง ส่วนความเอื้อเฟื้อและความมีวินัยในตนเองมีอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่านิสิตหญิงรับรู้ว่าคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองมากกว่านิสิตชาย ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อการรับรู้ไม่แตกต่างกัน

อารีวรรณ กลั่นกลิ่น และคณะ (2534) ได้ศึกษาติดตามผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (พยาบาลและผดุงครรภ์) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาต่อคุณภาพในการปฏิบัติงานในด้านจริยธรรม ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ผลพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะเหล่านี้ อยู่ในระดับมากต่อคุณภาพในการปฏิบัติงานในด้านจริยธรรม ด้านมนุษยสัมพันธ์

จันทร์จิรา วงษ์ชมทอง และคณะ (2536) ได้ทำการศึกษาติดตามการปฏิบัติงาน คุณลักษณะและความพึงพอใจในงานของผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2533 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า ในเรื่องคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา 13 รายการคือ 1) มีความซื่อสัตย์สุจริต 2) มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น 3) มีความยุติธรรม 4) มีสัมมาคารวะ 5) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 6) รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง 7) มีความขยันอดทน 8) เสียสละทรัพย์สิน เวลาและแรงงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม 9) พัฒนาคุณภาพของตนเองเสมอ 10) มีความมั่นคงทางอารมณ์ 11) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 12) มีความสามารถในการมองการณ์ไกล 13) ศึกษาค้นคว้าอย่างสม่ำเสมอ เมื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาประเมินผลพบว่า จะประเมินเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตอยู่ในระดับมากที่สุด ในเรื่องความสามารถในการมองการณ์ไกล และค้นคว้าศึกษาสม่ำเสมออยู่ในระดับปานกลาง คุณลักษณะอีก 10 หัวข้ออยู่ในระดับมาก และเมื่อให้ผู้บังคับบัญชาประเมิน ผลพบว่า คุณลักษณะที่อยู่ในระดับมากคือเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น การมีสัมมาคารวะ ความยุติธรรม ความขยันอดทน ความเชื่อมั่นในตนเอง การเสียสละทรัพย์สิน เวลา แรงงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและความมั่นคงทางอารมณ์ตามลำดับ ส่วนอีก 5 หัวข้อ อยู่ในระดับปานกลาง

นันทนา น้ำฝน (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง องค์ประกอบบางประการที่สัมพันธ์กับเอกลักษณ์เชิงวิชาชีพของนักศึกษายาบาลทั่วประเทศ โดยเมื่อทำการศึกษาในส่วนของคุณลักษณะเชิงวิชาชีพที่แบ่งเป็น 2 ด้านคือ การรับผิดชอบด้านสมรรถนะในการแสดงบทบาทพยาบาลวิชาชีพและ

ความรู้สึกเป็นปมเด่นในการเป็นพยาบาลวิชาชีพ ผลพบว่า เอกลักษณ์เชิงวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาลทุกชั้นปีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก และเมื่อนักศึกษาพยาบาลมีชั้นปีการศึกษาสูงขึ้นจะมีองค์ประกอบใน 2 ด้านนั้นเพิ่มขึ้นโดยลำดับ ส่วนในเรื่องความยึดมั่นผูกพันต่อวิชาชีพการพยาบาลของทุกชั้นปีจะมีค่าเฉลี่ยในระดับมากเช่นกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

เพียร์สัน (Pearson, 1973) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของที่พักอาศัยที่มีผลต่อคุณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัย โดยเปรียบเทียบนักศึกษาที่อาศัยอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัยและนักศึกษาที่อาศัยอยู่ที่บ้าน ผลพบว่า คุณลักษณะด้านการปรับตัวและการพัฒนา ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นของนักศึกษาที่อยู่หอพัก มีความเอื้อเฟื้อและช่วยเหลือต่อเพื่อนมากกว่านักศึกษาที่อาศัยอยู่ที่บ้าน

แอสติน (Astin, 1977) ได้ทำการศึกษาระยะยาวเปรียบเทียบนักศึกษาเมื่ออยู่ชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 4 ผลพบว่านักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเจตคติ ค่านิยม และความคิดรวบยอดดีขึ้น มีการมองภาพลักษณ์ของตนเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลไปในทางบวก มีสมรรถนะทางความคิดดีขึ้น มีโลกทัศน์กว้างขวางขึ้นมีเจตคติในด้านเกี่ยวกับสังคมดีขึ้น โดยจะพบการเปลี่ยนแปลงในนักศึกษาที่อาศัยอยู่ในหอพักมากกว่าที่อยู่นอกวิทยาลัย ในนักศึกษาที่ใช้เวลาเรียนระยะเวลา 4 ปีมากกว่าที่ออกจากวิทยาลัยกลางคัน และในนักศึกษาที่ใช้เวลาทำกิจกรรมมากกว่าที่ไม่ทำกิจกรรม

ไบรอัน เบทา และเบรดลี (Bryant, J.A., Banta, T.W., Bradley, J.L., 1995) ศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิภาพของการจัดโปรแกรมสหนาการในสถาบันการศึกษา พบว่าการจัดโปรแกรมสหนาการ มีผลทำให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกพึงพอใจในเรื่องของสุขภาพดี การผ่อนคลายความเครียด การได้มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น การได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น และความมั่นใจในตนเอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

